

Kalkylera i växthusföretag

Analysera - jämföra - förbättra - lära

Tillväxt Trädgård

Lena Ekelund

Arbetsvetenskap, ekonomi och miljöpsykologi, SLU Alnarp

Gunnel Larsson och Torbjörn Hansson

Grön Kompetens AB

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap

Rapport 2011:26

ISSN 1654-5427

ISBN 978-91-86373-77-1

Alnarp 2011

LANDSKAP TRÄDGÅRD JORDBRUK

Rapportserie

Kalkylera i växthusföretag

Analysera - jämföra - förbättra - lära

Tillväxt Trädgård

Lena Ekelund

Arbetsvetenskap, ekonomi och miljöpsykologi, SLU Alnarp

Gunnel Larsson och Torbjörn Hansson

Grön Kompetens AB

Tillväxt Trädgård

Är ett projekt som syftar till att ge förutsättningar för ökad konkurrenskraft och tillväxt inom trädgårdsnäringen genom nytänkande och samarbete.

Projektet finansieras av Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling: Europa investerar i landsbygdsområden, SLU, LTJ-fakulteten Alnarp, LRF/GRO, Hushållningssällskapen i Malmöhus, Halland och Kristianstad, Lovang Lantbrukskonsult AB, Mäster Grön samt Prysek.

Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling: Europa investerar i landsbygdsområden

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning	1
Sammanfattning	2
Abstract	3
Förord	4
1. Inledning.....	5
1.1 Bakgrund	5
1.2 Målgrupp, syfte, avgränsningar.....	7
2 Modell för kalkylering av kulturers lönsamhet	9
2.1 Räkna täckningsbidrag eller räkna totalt?.....	9
2.2 Sär- och samkostnader i odlingskalkylen	9
2.3 Täckningsbidrag är inte det samma som vinst	10
2.4 Vissa kostnader är ibland sär- ibland samkostnad	10
2.5 Annan indelning av kostnader.....	10
3 Poster i täckningsbidragskalkyl för odling	11
3.1 Intäkter	11
3.2 Arbete i kulturen	11
3.3 Energi och koldioxid	14
3.4 Plantor	16
3.5 Övriga odlingsbundna kostnader	16
3.6 Försäljningsbundna kostnader	18
3.7 Övriga särkostnader	19
4 Analysera och jämföra.....	21
4.1 Resultatanalys	21
4.2 Att jämföra med andra – att arbeta i grupp.....	21
4.3 Nyckeltal	22
5 Samkostnader – hur mycket behöver kulturen ge i täckningsbidrag.....	24
5.1 Vilka är samkostnaderna?	24
5.2 Samkostnader – några kommentarer	24
5.3 Vad är normala samkostnader?	26
5.4 Beräkna krav på täckningsbidrag – nyckeltal	26
5.5 Olika krav på täckningsbidrag i olika situationer.....	27
6 Skapa arbetsgång för eget kalkylarbete	27
6.1 Prioritera och tidsplanera kalkylarbete	27
6.2 Indelning av odlingen vid kalkylering	28
6.3 Synpunkter på datainsamling och kalkylering	28
7 Att jämföra alternativ	29
7.1 Olika valsituationer.....	29
7.2 Ledig kapacitet	30
7.3 Jämföra två kulturer	31
7.4 Kalkyler för prissättning.....	31
7.5 Att avsluta grönsakskultur.....	32
8 Produktionsplanering	33
8.1 Årsplan.....	33
8.2 Planeringsprogram	33
8.3 Uppföljning av plan	34
9 Slutord: Kalkylering är en lärprocess.....	34
Källförteckning.....	36
Bilagor.....	38

Sammanfattning

Som hjälp för företagsstyrning i växthusföretag är täckningsbidragskalkyler enkla och lämpliga hjälpmedel vid beräkning av lönsamhet i olika kulturer. Täckningsbidraget talar om vilket bidrag en kultur ger till att täcka företaget samkostnader. Viktiga begrepp i bidragskalkylering är sär- och samkostnader. Särkostnader tas upp i bidragskalkylen och är kostnader som hänger samman med beslutet att odla en viss kultur som exempelvis plantor, odlingssubstrat, gödsel, bränsle, kulturarbete, och förpackningar. Samkostnader påverkas inte av kulturval och utgörs av administration, underhåll och kapitalkostnader. Syftet med kalkylering varierar och rapporten bygger i huvudsak på att syftet är att analysera lönsamhet. För produktkalkylering som syftar till prissättning finns andra mer lämpliga men också mer omfattande kalkylmetoder.

Tre viktiga delar hänger nära samman: Datainsamling, Kalkylering och Resultatanalys. Viktigt är att datainsamling om arbetsbehov, skördar, materialförbrukning bygger på den egna produktionen, så att kalkylen blir rättvisande och lättare att ta till sig. Ibland måste man våga göra kalkyler utan eget insamlat datamaterial för samtliga kalkylposter. Med hjälp av uppskattningar kan man börja sin kalkylering, lämpligen för en kultur man är nyfiken på. Att tänka igenom ungefärliga nivåer för de viktigaste kalkylposterna, ger värdefull kunskap vid planering av datainsamling. Kalkylering är en läroprocess och man behöver tillåta sig att förbättra arbete successivt.

Redan då TEU utvecklades, konstaterades att datainsamling måste vara enkel. Ofta är det för arbetstimmarna som det behövs dagliga rutiner med anpassade tidkort. Bokföringsunderlag och egen kunskap om odlingen kan ge svar om övriga poster. Kalkylarbetet med analys bör tidsplaneras så kulturen finns färsk i minnet och innan nästa omgång ska planeras.

Resultatanalysens uppgift är att ge företagaren signaler om status. Genom kalkyler och nyckeltal sätts kunskap tydligt på pränt vilket också manar fram säkrare beslut. Analys består i att dra slutsatser och skapa underlag för planering. Att jämföra med tidigare nivåer visar företagets utvecklingstrend. Jämförelse med beräknat krav på täckningsbidrag är intressant, men situationen är annorlunda om det gäller att utnyttja ledig kapacitet eller om det finns många alternativ. Ett lärorikt och utvecklande sätt att arbeta med kalkyler är att medverka i en grupp där man träffas och jämför nivåer med andra företag. Detta ger ytterligare referenser till egna kostnader, resursanvändning och intäkter. Jämförelsen kan peka på möjligheter och visar om man ligger bra eller dåligt till på olika kalkylposter och sammantaget. Viktigt är att uppgifter hanteras på ett för alla i gruppen respektfullt sätt så deltagarna kan känna sig trygga.

Metoder för gruppjämförelser där konsult och odlare träffades för att diskutera resultat och kalkyler utvecklades inom ramen för TEU. TEU startade som ett forskningsprojekt innan begreppet benchmarking blev känt i näringslivet. Den arbetsform som utvecklades i TEU-verksamheten kan också liknas vid det som i dag benämns deltagardriven forskning. Oavsett arbetsformer eller odlingsinriktning så är återkommande bidragskalkylering för företagets egna kulturer viktiga rutiner för att lära känna sitt företag och för företagsstyrning.

Framtagandet rapport och Kalkyllådan, som är ett fritt kalkylhjälpmedel på www.gronkompetens.se, har möjliggjorts genom medel från Tillväxt Trädgård. Arbetet är ett samarbetsprojekt mellan SLU Alnarp och Grön kompetens AB som även medverkat med självfinansiering.

Abstract

Efficient decision-making must be based on solid data. An internet based method for systematic calculations on individual horticultural firms has been developed within the programme for growth in Swedish horticulture (*Tillväxt Trädgård* <http://www.tillvaxtprogram.slu.se>). The tool, named *Kalkyllådan*, is available for free (in Swedish) on the website of the consultancy firm *Grön kompetens AB*, which has also contributed to the project, www.gronkompetens.se. This report contains a further description of methods for development of the basis of decision-making in glasshouse firms, both for individual calculations and for comparisons between firms, and by the firm manager alone or together with an advisor or consultant. Basic concepts are explained and hands-on advice on data collection and calculation methods is presented. Calculations on contribution margins are simple and suitable tools for estimation of profitability of individual glasshouse crops. The contribution margin states how much a single crop contributes to covering the firm's common expenses and is defined as incremental revenues minus incremental costs. The latter consist of costs related to the actual crop, like plants, substrates, fertilizers, fuel, packaging and labour used in the crop. The common expenses, which have no effect on choice of crop, consist of administration, maintenance and capital costs. The aims of calculations differ but the main aim in the report is profitability analysis. Product calculations for pricing decisions comprise other more comprehensive methods.

The relationship between data collection, calculation and analysis of the result is stressed throughout the report. It is crucial that the collection of data on yields and use of resources is based on own production, for the calculation to be acceptable to the manager and/or owner. Estimations are sometimes required to get started and it is advisable to start with a crop of particular interest to the manager. It is wise to consider rough figures for the most important items, which gives useful knowledge when planning the data collection. Calculation is a learning process and gradual improvements should be encouraged. Data collection must be simplified and timecards for labour use should be filled in on a daily basis. Accountancy data and own knowledge about production can be used for some items. The aim of the result analysis is to draw conclusions about the financial status of a crop and to make plans for the next one.

Comparisons should be a regular part of the work; comparisons with earlier levels, with required contribution margin, and with other firms. Group meetings and discussions with colleagues, about yields, resource use and revenues, are highly recommended for the development of the individual firms. It is crucial that such discussions are carried out in an open and respectful way and that no information is spread outside the group. Group meetings with benchmarking between horticultural firms have been carried out within the TEU project, first at the Swedish University of Agricultural Sciences and later on a consultancy basis. This method would now be described as participatory research and learning. Whatever the type of production, or the work and analysis used, continuous calculation is highly recommended to glasshouse firms, for the manager to get to know his or her firm better.

Förord

Effektiva beslut kräver bra underlag. Inom ramen för Tillväxt Trädgård har medel beviljats för att ta fram Kalkyllådan vilket är ett internetbaserat hjälpmedel för egen kalkylering, som är fritt att använda. Föreliggande rapport utvecklar ytterligare och beskriver metoder som ska tjäna som hjälp för att ta fram beslutsunderlag för styrning av växthusföretag. Metoderna är tillämpbara såväl när syftet är ett individuellt arbete som vid jämförelser mellan företag. Rapport och metoder kan användas av företag enskilt eller med stöd av rådgivare. I texten förklaras grundläggande begrepp och ges handfasta råd om datainsamling och kalkylmetoder. I läroboken Trädgårdsodlingens ekonomi från 1971 skriver Mårten Carlsson att trädgårdsföretagaren är högst medveten om de finansiella och ekonomiska aspekterna på sin verksamhet, men att det behövs ett visst sätt att tänka kring företagsstyrning, eller driftsekonomi, som termen lydde. Denna rapport är också tänkt att användas i undervisning på trädgårdsutbildningar och den som studerar ämnet måste alltjämt ständigt träna sig i att tillämpa tankesättet på problem på praktiska företag. Vi tror att det fortfarande, trots ökad produktionsmångfald och trots tillgång till datorkraft och strida strömmar av information, finns ett stort behov av systematiskt kalkyleringsarbete i företagen. Vi tror också att uppmaningen att diskutera ekonomiska frågeställningar med "kamrater och yrkesbröder", är lika aktuell nu som för fyrtio år sedan.

Alnarp i maj 2011

Lena Ekelund

Projektledare

Peter Lundqvist

Områdeschef

Omslagsbild av Ragnar Hagman ur Trädgårdsodlingens ekonomi av Mårten Carlsson, 1970. "Den ekonomiska kalkylen måste bl.a. bygga på odlingstekniska fakta."(Bild 5, sid. 19)

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Rådgivare som arbetar med yrkesmässig trädgårdsodling uttrycker ofta att det finns behov av kalkyler över olika kulturer. Företagskontakter i samband med studier inom Tillväxt Trädgård indikerar också att flera företag inte regelbundet gör kalkyler för sin produktion. Även andra direktkontakter med enskilda växthusodlare och andra inriktningar inom trädgårdsbranschen, tyder på att man anser sig behöva göra kalkyler, men att det är svårt att komma igång med detta arbete.

Att välja kulturer är viktiga beslut för växthusföretagaren. En kultur som är ett lönsamt val i ett företag behöver inte vara ett bra alternativ i ett annat företag. För att kunna välja ekonomiskt sett bra kulturer och kulturomgångar behöver företagaren veta hur olika alternativ påverkar företagets lönsamhet. Och för att beräkna och ta ställning till om ett alternativ är lönsamt behövs en lämplig *kalkylmetod*, ett rättvisande *dataunderlag* för det aktuella företaget och en *analys* av den beräknade kalkylen.

Enkla metoder och rutiner

Växthusföretagarens tid för kalkylering är oftast begränsad och det är viktigt att kalkylmetoderna är enkla att tillämpa och förstå. Kalkylen ska ge underlag till en riktig slutsats men bör inte omfatta fler poster, större noggrannhet eller mer avancerade beräkningar än vad som behövs för detta. Det får inte vara för tidskrävande att ta fram dataunderlag och att kalkylera.

Datainsamling om arbetsbehov, skördar, kvalitetsutfall, materialförbrukning mm. är en viktig del i kalkylarbetet. Att underlag samlas in från den egna verksamheten gör att kalkylen blir mer rättvisande för det enskilda företaget, men också att man som företagare lättare tar till sig kalkylens resultat än om man använder en s.k. normkalkyl. Enkelhet och att man ser nyttan av datainsamlingen främjar att den faktiskt blir gjord. Stor uppmärksamhet ägnades åt just datainsamling och företagsnyttan av datainsamlingen då den så kallade TEU-metoden utvecklades (se Faktaruta 1-1). Trädgårdsföretagarna samlade data till kalkyler och fick sen hjälp med sammanställningar och analys. Man kunde konstatera att det var viktigt med *enkla, företagsanpassade insamlingsrutiner* för att snabbt och billigt ta fram det viktigaste underlaget med *tillräckligt bra precision*. Det var viktigt att företagarna *själva* skulle göra datainsamling och att man fokuserade på poster som hade stor betydelse i kalkylen (Carlsson, 1972).

Kalkylera är att jämföra

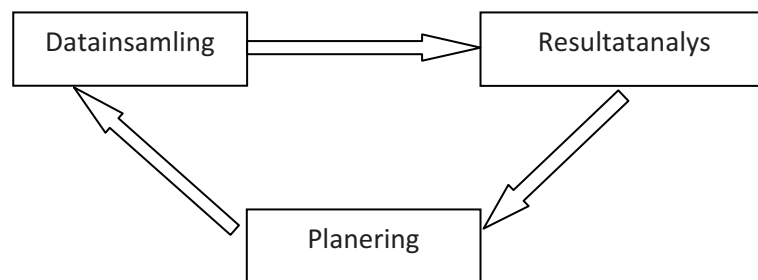
Ett viktigt moment i kalkylarbetet är att analysera kalkylresultat och vad som orsakar detta. Kärnan i analysarbetet är att komma fram till om man är nöjd med beräknat resultat eller inte och om något behöver förändras i verksamheten framöver. Ett steg på vägen kan vara att komma fram till att mera underlag behöver tas fram. Analysera innebär att göra jämförelse för att få signaler om hur kalkylen och dess delposter, som exempelvis arbetsbehov, energiförbrukning, kvalitetsutfall och prisbild ligger till. Sådana jämförelser kan vara av olika slag och karaktär, beroende på kalkylsituation och på vilka alternativa möjligheter som finns. En jämförelse kan vara att studera olika alternativ, så att olika kulturer jämförs med varandra. Det kan även handla om att jämföra mot egna beräknade krav eller uppställda mål. Ett exempel på mål är att man ska uppnå minst samma nivå som tidigare och ofta är jämförelsen med tidigare år en viktig referens.

En annan jämförelse kan bestå i att jämföra med andra företag med liknande inriktning. Även om varje företag har sina egna förutsättningar finns det ofta många förhållanden som är likartade för branschens företag. Ofta är det värdefullt för företag att veta hur det egna kalkylresultatet och delposter ligger till jämfört med andra företags. Sådan jämförelse med andra ger indikationer på vad som är möjligt, vilket kan sporra till förändringar. Jämförelse med andra förutsätter att det finns material att tillgå, men också att man känner förtroende för det material som kalkylerna bygger på liksom för övriga som medverkar i ett sådant arbete.

En nyligen gjord studie av tomat- och gurkbranschen visar att företagarna tycker att det är viktigt med kollegor och nätverk för att få inspiration till sin egen företagsstyrning (Tjärnemo m.fl.) 2010 samt Ekelund och Larsson, 2010). Samma studie, och andra erfarenheter, har visat att även med samma odlingsinriktning och likartade yttre förhållanden så är det stor spridning i resultat och resursanvändning mellan olika företag. Detta tyder på att företag kan utvecklas genom att jämföra med varandra.

Datainsamling – Resultatanalys - Planering

Nedanstående bild (Figur 1-1) illustrerar att datainsamling, resultatanalys och planering hänger nära samman.

Figur 1-1: Datainsamling, resultatanalys och planering (Carlsson, 1970)

I företagets förbättringsarbete är det viktigt att det finns balans mellan dessa olika delar i företagsstyrningen. Datainsamling behövs för att få underlag för resultatanalys och slutsatser. Resultatanalysen kan leda till ställningstaganden som att fortsätta som tidigare eller att ändra på något i företagets planering. Det kan också leda till att man uppmärksammas på att mer datainsamling behöver göras. En plan behöver följas upp med datainsamling och resultatanalys osv.

Viktigt att komma ihåg är att ett kalkylarbete inte alltid kan eller måste börja med en omfattande datainsamling. Första gången man ska göra kalkyler, eller när man börjar med en ny kultur behöver ofta kombinera företagsdata med uppskattningar.

Kalkyllådan – kalkylhjälpmedel på nätet

Det har uttryckts behov som tyder på att kalkylarbetet behöver komma mera i fokus. Goda kunskaper om kalkylering och datainsamling finns sedan utvecklingen av TEU-metoden. Mycket av detta är lika användbart i dag och liksom tidigare är det viktigt med anpassning, speciellt av datainsamling till det enskilda företaget (Carlsson och Johansson, 1972)

Som ett första steg för att inspirera till att göra kalkyler har Grön kompetens AB i samarbete med SLU, Alnarp utarbetat Kalkyllådan, som är ett Internetbaserat hjälpmedel för kalkylering. Kalkyllådan finns på www.gronkompetens.se och är fri att använda för odlare, rådgivare, studenter och andra intresserade. Manual finns för nedladdning, se bilaga 1. Kalkyllådan innehåller en modell för bidragskalkylering för grönsaksodling i växthus och en modell för prydnadsväxtodling. Kalkyllådan innehåller också en modell för värmeberäkning och investeringskalkyl som kan användas för fleråriga kostnader. Modellerna för bidragskalkylering tar upp de kostnadsposter som normalt brukar vara betydelsefulla för nämnda odlingsinriktningar. Kalkyllådan innehåller inga normvärden utan avsikten är att tillhandha hålla lättillgängliga och användarvänliga räknemodeller där man använder egna data vid beräkningen (Larsson, Larsson och Håkansson, 2010 och 2011).

1.2 Målgrupp, syfte, avgränsningar

Målgrupp för detta arbete är växthusodlare som vill starta eller förbättra sitt kalkylarbete samt rådgivare som stöttar och inspirerar odlare i detta arbete. Även för lärare och studerande kan skriften vara intressant. En viss insikt i hur växthusodling bedrivs underlättar läsningen.

Syftet är att ge praktiska anvisningar och tips om datainsamling och kalkylmetoder, för att kunna beräkna och analysera lönsamheten hos olika kulturer och omgångar i ett enskilt växthusföretag. Genom att tillämpa föreslagna arbetssätt förväntas odlarens planerings- och beslutsunderlag förbättras.

Avsikten är att rapporten ska kunna användas som underlag för individuellt kalkylarbete och även utgöra en gemensam ram vid gruppjämförelse av kalkyler. Rapporten fokuserar på kalkylering för att följa upp lönsamhet. Kalkylmetoder som underlag för prissättning behandlas enbart översiktligt, men viktigt att komma ihåg är att den kunskap som skapas genom lönsamhetskalkylering ger en god grund även till det ändamålet.

För att öka förståelsen förklaras viktiga ekonomiska kalkylbegrepp och även enskilda kalkylposter. För att underlätta en korrekt analys av kalkyler ges även exempel på kalkylanvändning vid olika typer av beslutssituationer.

Rapporten syftar också till ge viss ekonomisk bakgrundsfakta vid användning av Kalkyllådan och därför anknyter texten delvis till Kalkyllådan. Rapporten är användbar också om andra kalkylhjälpmedel väljs.

Faktaruta 1-1: Trädgårdsekonomiska Undersökningen TEU.

Trädgårdsekonomiska Undersökningen startade 1964 som ett projekt vid avdelningen för Trädgårdsekonomi vid dåvarande Lantbrukshögskolan, Alnarp. Syfte med TEU var att få kunskaper om trädgårdsföretagens fysiska och finansiella flöden. Kunskapen behövdes till undervisning och till den forsknings- och försöksverksamhet som var under uppbyggnad. Genom insamlingen inom TEU-projektet framkom en detaljerad bild av hur enskilda kulturer, och även ett antal hela företag, fungerade. Trädgårdsingenjör Stig Johansson rekryterades tidigt till TEU och ansvarade för dess uppbyggnad liksom vidareutveckling och konsultverksamhet.

TEU- insamling och analys anpassades till det individuella företaget. Deltagande företagare samlade själva in uppgifter från sitt eget företag och fick sen hjälp med sammanställning och analys av resultat. Målet blev att hitta en praktiskt användbar och enkel metod. "Nyckelordet var förtroende mellan företagare och konsult" (Ekbladh, Ekelund Axelson och Mattsson, 1993)¹. Implementeringen, att metoden sattes i arbete, var det viktigaste stadiet av metodutvecklingen. Efterhand bildades kulturgrupper för olika produkter där företagare träffades och diskuterade sina odlingsresultat och ekonomi i TEU:s regi. Det kan påpekas att detta arbetssätt utvecklades innan begreppet "benchmarking" blev vanligt i näringslivet i övrigt.

Efter att inledningsvis ha betalat företagen för uppgiftsinsamlandet kunde TEU-konsulterna så småningom ta betalt för att de sammanställde och analyserade resultaten. Detta beskrivs redan 1971 i rapporten med den talande titeln "Att sälja råd till trädgårdsföretagare" (Carlsson och Johansson, 1971). TEU-projektet kommersialiserades och överfördes 1974 till Sveriges Handelsträdgårdsmästares förbund, en utveckling som beskrivs i Ottosson (ed. 1982).

Samtidigt som TEU utvecklades från forskning till konsultverksamhet pågick flera projekt som rörde företagsstyrning för lantbruksföretag vid Lantbrukshögskolan på Ultuna. Dock gick det långsamt att överföra forskningsresultat till praktisk användning (Renborg 1988). Det var först mot slutet av 1980-talet som efterfrågan på hjälpmedel för ekonomikontroll ökade i en då allt mer pressad lantbrukssektor. TEU hade då bedrivits kommersiellt i mer än tio år. Ekelund (1992) framhåller att en viktig skillnad mellan att vara trädgårdsföretagare eller lantbrukare var att trädgårdsföretagaren aldrig visste i förväg vilket försäljningspris han skulle få för sin vara och bl.a. denna osäkerhet tvingade fram metoder för företagsstyrning. Denna skillnad har efterhand minskat.

Tidigt kom datorn och datorbaserade metoder för planering att användas i TEU-forskning och konsultverksamhet. Från början var datorn ett konsulthjälpmedel, men genom Bengt Håkansson, SLU Alnarp har planeringsprogram utvecklats för odlarens egen användning (Håkansson, 1991 och 2000)

Inom TEU utvecklades också BET-analys (Biologi – Ekonomi – Teknik) med kulturvis datainsamling rörande produktion och odlingsparametrar samt analys i odlargrupper under medverkan av experter (Carlsson, Christensen och Nilsson, 1979). Som ett resultat av detta har en företagsindividuell odlingsrådgivning utvecklats, numera i Grön kompetens regi.

TEU-metoden har väckt internationell uppmärksamhet. (Carlsson och Johansson, 1972, Carlsson och Eriksson, 1974, Carlsson, 1976 samt Thiele, 1980 och Störck, 1980 i Ottosson (ed.) 1982)

¹ Författarna konstaterade att de ekologiska odlarna i början av nittioalet var i behov av systematiska lönsamhetsanalyser.

2 Modell för kalkylering av kulturers lönsamhet

Syftet med kalkyler kan variera och det kan inte nog poängteras att valet av kalkylmetod beror på vilket syfte man har med kalkylen. Olika kalkylmetoder är olika lämpliga beroende på om syftet är att beräkna lönsamhet eller syftet är att beräkna pris.

2.1 Räkna täckningsbidrag eller räkna totalt?

För att räkna på kulturer och omgångar finns två huvudtyper av s.k. produktkalkyler:

- Täckningsbidragskalkyl
- Självkostnadskalkyl (eller totalkostnadskalkyl)

Täckningsbidragskalkylen eller bidragskalkylen som den också kallas, är en enkel och bra modell för att räkna på hur kulturer och omgångar i odlingsföretaget lönar sig. I bidragskalkylen förenklar man och tar enbart med kostnader som naturligt kan kopplas ihop med den aktuella produkten. Detta kan man göra eftersom vissa kostnader i ett kortare tidsperspektiv "finns där oavsett kulturval".

Självkostnadskalkylen innebär att alla kostnader i företaget måste fördelas på företagets olika produkter. Det blir svårare än en bidragskalkyl eftersom man måste bestämma ett sätt att fördela även de kostnader som inte naturligt kan kopplas till en viss produkt i kalkylen. För lönsamhetsberäkning av kulturer är självkostnadskalkylen onödigt svår och kan i vissa situationer lura till felaktiga beslut. Självkostnadskalkylen har i stället en viktig roll som underlag för prissättning.

Täckningsbidragskalkylen och självkostnadskalkylen används för olika syfte, men naturligtvis är det flera kostnadsposter som blir samma i båda typerna av kalkyler. Bidragskalkylen kan också byggas på med fördelade samkostnader för att omfatta alla kostnader, om man söker ett underlag för prissättning. Också när kalkyl för prissättning eftersträvas är bidragskalkylens särkostnader en bra utgångspunkt.

2.2 Sär- och samkostnader i odlingskalkylen

Sär- och samkostnader är viktiga begrepp i bidragskalkylering. Särkostnader är sådana kostnader som uppkommer särskilt p.g.a. valet att producera en viss kultur och som faller bort om man upphör att producera kulturen. Samkostnader kallas de kostnader som inte påverkas av valet att odla en viss kultur eller inte, utan de finns där, oavsett vilka kulturer man väljer att odla. I bidragskalkylen tar man upp särkostnaderna men låter bli samkostnaderna.

Om man betraktar en låda med krukväxter som står klar för försäljning så framgår ganska tydligt att material i form av kruka, jord, planta och förpackningsmaterial har behövts. Följer man flödet från kulturstart så kan man ännu tydligare notera olika resurser som krävs för att odla fram produkterna. Pelargonerna har kanske köpts hem som rotade småplantor. Personalen har fyllt jord i krukorna, planterat och satt på plats i växthus. Genom att tillföra värme, ljus och gödsel har det efter ett antal veckor blivit salufärdiga växter. Personal och ägare har skött om och packat växterna när de var klara. Kanske har man använt biologisk bekämpning. De kostnader eller resurser som nämnts är typiska *särkostnader* i en krukväxtodling.

Småplanta, kruka, jord, gödsel, biologisk bekämpning, energi till värme och belysning samt arbete med odling kallas också för *odlingsbundna särkostnader*. En annan typ av särkostnader är de *försäljningsbundna kostnaderna*. Hit hör kostnader för emballage och förpackningsmaterial, frakt i

samband med försäljning och försäljningsavgifter. Ofta räknar man också packningsarbete till försäljningsbundna kostnader.

Typiskt för särkostnaderna är att de går att koppla ihop med en speciell kultur på ett naturligt sätt och att om man inte odlar kulturen så går inte de resurserna åt och då uppkommer inte heller motsvarande kostnad.

Typiskt för *samkostnaderna* är att de inte lika tydligt kan kopplas till en viss kultur. Samkostnaderna påverkas kortsiktigt inte av vilken kultur som finns i växthusen och de måste betalas även om växthuset står tomt några veckor. Kostnader för avskrivningar, räntor och underhåll är ofta betydande samkostnader. Till samkostnaderna hör också de administrativa som försäkringar, utbildning, bokföring, telefon och kontorsarbete.

2.3 Täckningsbidrag är inte det samma som vinst

En kulturs täckningsbidrag är lika med kulturens intäkt minus dess särkostnader. Observera att täckningsbidrag inte är det samma som vinst. Istället visar täckningsbidraget hur mycket produkten bidrar till att täcka företagets samkostnader.

2.4 Vissa kostnader är ibland sär- ibland samkostnad

I denna rapport liksom i Kalkyllådan definieras olika kostnader som sär- eller samkostnader. Denna indelning är oftast naturlig och lämplig att använda vid årlig lönsamhetsberäkning. Det förtjänar dock att påpekas att beslutssituation och tidsperspektiv också påverkar om en kostnad betraktas som sär- eller samkostnad. Kulturarbete liksom energi är exempel på två ofta betydande kostnader som vid lönsamhetsuppföljning ska tas upp i respektive kulturs bidragskalkyl. Det kan dock finnas situationer där de inte påverkas av beslutet om att odla eller inte och man kan och bör då betrakta dessa kostnader som samkostnader. Detta utvecklas i avsnitt 7 (Att jämföra alternativ).

2.5 Annan indelning av kostnader

Sär- och samkostnader är ett sätt att dela in företagets kostnader och som är förknippat med bidragskalkylering. Ett annat sätt att dela in kostnader är i rörliga och fasta kostnader. Rörliga kostnader är kostnader som förändras när produktionsvolymen förändras, medan fasta kostnader är oberoende av volymen. I täckningsbidragskalkyler är det indelning i sär- och samkostnader som är viktig. Särkostnader består ofta av både rörliga och fasta kostnader medan samkostnader normalt är fasta kostnader.²

Vid beräkning av självkostnadskalkyler görs ytterligare en indelning av kostnaderna. Här skiljs mellan direkta och indirekta kostnader. Direkta kostnader kan direkt hänföras till en viss produkt medan indirekta måste fördelas som procentpåslag eller med annan fördelningsgrund.

I bidragskalkylen används också begreppet fleråriga kostnader. De flesta kostnaderna i en bidragskalkyl innebär att man direkt förbrukar resurser som jord, krukor, gödsel,

---

² I krukväxtodling är t.ex. krukor, plantor, jord, påsar, brickor rörliga kostnader. I tomat- och gurkodling är emballage rörlig kostnad medan t.ex. plantor inte är direkt kopplat till skördevolym. Frakt vid försäljning kan bestå både av fast och rörlig kostnad. "Stoppavgift" är en fast kostnad som betalas för att bilen kommer, oavsett vilken volym bilen hämtar. Avgifter som betalas per container eller pall är däremot rörlig kostnad.

förpackningsmaterial eller energi. Vissa resurser är investeringar som används i flera år. Odlingsspannar till grönsaker, vissa odlingsbrätten, maskiner, fordon, inventarier och växthus är exempel på fleråriga kostnader. Vid årliga beräkningar tar man upp ränta och avskrivning för denna typ av kostnad. Investeringen fördelas på en rimlig ekonomisk livslängd och ränta beräknas på de pengar som i genomsnitt binds av investeringen. Ett exempel på en sådan beräkning presenteras under rubriken Specialmaskiner i Avsnitt 3.7 (Övriga särkostnader).

3 Poster i täckningsbidragskalkyl för odling

I detta avsnitt kommenteras olika poster som normalt är aktuella då täckningsbidragskalkyler upprättas för växthusodling. Indelningen följer i huvudsak den indelning som tillämpas i Kalkyllådans modeller. Avsikten är att förklara posterna och vad de kan innehålla samt ge direkta uppmaningar och tips om datainsamling och hur man kan resonera. Alla poster i kalkylen ska vara exklusive moms.

3.1 Intäkter

Intäkten utgörs av en försåld kvantitet (kg eller antal) multiplicerat med ett erhållet kg- eller styckpris. Uppgifterna kan ofta tas fram från avräkningar, egna fakturor och följesedlar till kund. Egna skördenoteringar kan också vara en värdefull källa. Kalkylen ska spegla det totala resultatet av kulturen eller omgången och därför är det viktigt att ta med all försåld kvantitet d.v.s. inte bara första kvalitet utan även sådant som sålts till ett lägre pris. Även egen hemförsäljning och liknande bör tas med. Säljer man via ekonomisk förening är det viktigt att observera om priserna är netto- eller bruttopriser d.v.s. om de anges med eller utan försäljningskostnad (jämför nedan med avsnitt 3.6 Försäljningsbundna kostnader).

3.2 Arbete i kulturen

I en bidragskalkyl för tomat eller gurka och ofta även för olika slags prydnadsväxter är arbetskostnaden en betydande kostnadspost, inte sällan den allra största enskilda posten. Eftersom posten är betydande är det viktigt med ett bra underlag.

Exempel på kulturarbete i en grönsaksodling, är bladning, skörd och packning, utplantering och liknande. Kulturarbete i prydnadsväxtodling är moment som jordfyllnad i krukor, plantering, glesning, växtskydd, påsning, packning. Att iordningställa före och efter momenten ska också räknas med. Exempel på samkostnadsarbete är driftsledning, underhåll, kontorsarbete och liknande vilket inte tas med i bidragskalkylen.

Kostnad för kulturarbete består enkelt sagt av ett antal kulturarbetstimmar multiplicerat med timkostnaden. Första steget är att ta fram hur många timmar som ska belasta en viss kultur.

Antal arbetade timmar noteras i tidkort

Ett sätt att få ett bra underlag för arbetskostnaden i kalkylen är att alla som jobbar i företaget noterar sina arbetade timmar i tidkort. Ibland är det bäst att en person skriver för alla eller att man skriver "gruppvis". Enligt tidigare TEU-arbete var det oftast bäst att låta en person ta hand tidkortsföring.

Det förtjänar att påpekas att utformning av tidkort och rutiner för ifyllnad behöver tänkas igenom och anpassas till de egna behoven. Om flera personer berörs är det viktigt att gå igenom med dem, så att det inte råder någon tvekan om hur man ska skriva och även för motivationen. Det är mycket lämpligt att ganska snabbt följa upp att allt fungerar.

Att göra tidkorten till en daglig rutin är också viktigt. Det måste vara lätt och gå snabbt att fylla i. Ofta är det lämpligt att skriva med en halvtimmes noggrannhet. Korten ska vara förtryckta med aktuella moment och kulturer. Det kan underlätta om tidkortet anpassas efter enskild person så att enbart de moment som personen berörs av finns med i den personens tidkort. Det är ofta klokt att notera timmar för allting man gör under dagen, även om man enbart tänker göra kalkyl för en kultur.

Beträffande uppdelning av timmarna i arbetsmoment i tidkorten, behöver man tänka igenom detta ordentligt före start. Lämpligt är att för varje kultur dela upp i momenten skörd/packning och plantskötsel/kulturarbete. Se exempel på detta i Figur 3-1. Vid många kulturer nöjer man sig kanske med att enbart hålla isär kulturerna. Då enbart en kultur odlas vilket är vanligt i gurka eller tomat, vill man kanske göra en noggrannare uppdelning än om man har flera kulturer.

Vid gruppjämförelse med andra företag, är det lämpligt att ha likartad uppdelning av arbetsmoment i tidkortet. Man kan då också komma överens om att ha fokus på något eller några enskilda moment.

Om man har flera olika kategorier anställda, som ägare, förman, erfaren personal, skolungdom, med betydande variation i lönenivå behöver man vid sammanställning särskilja olika kategorier så att en korrekt timkostnad kan kopplas till timanvändning.

Vid ackordslön finns redan ett system för att få in underlag för lönebetalning och detta kan då användas till kalkyler. Då det normalt bara är vissa moment som görs på ackord behövs tidkort även här. Tydlighet är viktigt för att undvika felskrivning i tidkorten när två lönesystem kombineras.

Både personalens och ägarens kulturarbete ska tas med bidragskalkylen, för att kalkylen så rättvist som möjligt ska återspegla vad kulturerna faktiskt bidrar med till företagets samkostnader. Många företagare upplever att det är lite knepigt att skriva ned sina egna timmar. För företagare skiftar arbetet många gånger under dagen och inte sällan blir man avbruten i det arbete man håller på med och får ta itu med andra saker. Det behöver finnas med poster i tidkortet även för sådant som normalt inte är att betrakta som kulturarbete, så som besök, ärende, kontor. Se exempel i Figur 3-2.

Namn: _____								
Vecka:								
	M	Ti	O	To	F	L	S	Summa
Pelargon - packning								
- " - övrigt arbete								
UPV – packning								
- " - övrigt arbete								
Julstjärna - packning								
- " - övrigt arbete								

Figur 3-1. Exempel på tidkort i krukväxtodling där var och en själv fyller i tid (UPV=utplanteringsväxter)

TIDKORT

Vecka nr	Måndag		Tisdag		Onsdag		Torsdag		Fredag		Lördag		Söndag		Summa	
	E	A	E	A	E	A	E	A	E	A	E	A	E	A	E	A
Pincering, sänkning																
Bladning																
Skörd o packning																
Övrigt kulturarbete																
Kontor o adm.																
Underhåll																
Projekt																
Kontroll, uppföljning																
Ärenden, besök																

Figur 3-2: Exempel på tidkort för tomatodling där en person skriver för samtliga (E= eget arbete, A= anställdas arbete)

Alternativa sätt - uppskattning av arbetskostnader

Om man inte för tidkort kan det bli aktuellt med uppskattning eller enkla och begränsade tidsstudier när viktiga kulturmoment görs. Tidsmätningen består då av att mäta hur lång tid det tar att göra ett definierat arbetsmoment. Samtidigt behöver noteras vilka volymer som hanterades. Uppgifterna kan sen användas för att räkna om till kalkylens totala volym. Det är viktigt att här komma ihåg tillägg för ställtid och liknande.

Ett annat alternativ när flera kulturer förekommer är att utgå från företagets totala arbetskostnad och fördela på olika kulturer och icke-kulturbundna moment. Från årets bokföring kan arbetskostnad för personal hämtas. Normalt behöver man komplettera med företagarens arbetskostnad, vilken ska vara baserad på en uppskattad arbetsinsats arbetstid prissatt till rimlig normlön. När totala arbetskostnaderna är fastställda fördelas dessa på kulturarbete och icke-kulturarbete. Kulturarbete fördelas därefter på de olika kulturerna efter producerade volymer och efter skillnader i arbetsintensitet. Detta ger en skattning av arbetskostnaderna till bidragskalkylerna. Vid fördelningen är det lättast att hålla isär företagaren och anställda. Det kan också underlätta att hantera personal med specialuppgifter, som underhåll eller körningar separat.

Har man inte noterat sina egna timmar utan ska göra en uppskattning för en kalkyl gäller det att inte vara orimlig i bedömningen - varken för mycket eller för lite.

Datorbaserat system för tidsuppföljning

Med ett datoriserat system för tidsuppföljning är det vanligen lätt att få in timunderlag, som direkt kan användas i kalkylen. Man bestämmer själv hur pass detaljerad uppdelning av olika arbetsmoment man ska ha och även här kan det vara klokt att göra en uppdelning som liknar kollegors om man senare vill jämföra kalkyler i en ERFA-grupp eller likande. Även här behöver man lära ut och kolla upp så att registreringar görs på ett korrekt sätt.

Timkostnad

Timkostnaden man använder sig av i kalkylen ska inkludera:

- Timplön
- Sociala kostnader – lagstadgade arbetsgivaravgifter, försäkringar enligt avtal
- Semesterersättning

Sjuklönersättning till sjukskrivna bör inte belasta en enskild kultur. Förslagsvis ser man sjuklönersättningar och andra personalrelaterade kostnader såsom utbildning, hälsovård och liknande som samkostnader. Som alternativ kan de fördelas på arbetstimmarna och tas med i en kalkylerad timkostnad.

Ofta är det praktiskt att använda sig av en genomsnittlig timkostnad för den ordinarie personalen. Har man en förman eller motsvarande, kan man i sitt eget underlag specificera timkostnaden för denne. Skolungdom bör också redovisas separat. Om månadslön tillämpas räknas den om till timplön.

Eget arbete baseras lämpligen på en normlön och inte efter vilket ekonomiskt utrymme som funnits i företaget just det aktuella året. Det är rimligt att sätta normlön efter vad timkostnaden borde bli om man gjort motsvarande arbete som anställd och då beakta det ansvar man har.

Tips om tidkort och tidsmätning – en sammanfattning

- Tänk noga igenom före start vad ni vill få fram och hur detta lättast görs
- Överdriv inte uppdelningen i tidkort – för många moment kan göra att man tröttnar
- När personal själva ska skriva tidkort eller datorregistrera är det viktigt att förklara och följa upp
- Tidkort ska vara en daglig, enkel rutin
- Som alternativ till tidkort kan enkla tidsstudier göras för de stora momenten i kulturen
- Vid uppskattning tas utgångspunkt i de stora momenten i kulturen
- En möjlighet är att utgå från företagets totala arbetskostnad och fördela denna på kultur och icke kultur. Sen delas kulturtimmarna upp på olika kulturer.

3.3 Energi och koldioxid

Energi i kalkylen utgörs dels energi för uppvärmning, dels energi för belysning. I många företag tillverkas CO₂ genom förbränning som samtidigt ger värme och därför hör kostnaden ofta ihop med energi och uppvärmning. För många kulturer är energikostnaden betydande.

Att beräkna energikostnad

I företag som odlar flera kulturer är en viktig frågeställning hur man ska bära sig åt för att fördela energikostnaden. För krukväxtodlare är detta nästan alltid aktuellt men det kan även gälla grönsaksodlingar med olika typer av kulturer eller säsonger i olika växthus. Som ett hjälpmedel kan användas Värmeberäkning i Kalkyllådan (www.gronkompetens.se). Vid beräkningen beskriver man hur växthuset är utformat liksom vilka temperaturer som hålls osv. Egna uppgifter om priser på energislag anges också liksom geografiskt läge. Energiberäkningen bygger på medeltemperaturer utomhus för en långföljd av år, d.v.s. den tar inte hänsyn till om det varit ovanligt kallt eller varmt. Ofta ger detta ändå en tillräckligt bra bild av energianvändningen.

Möjligheten finns också att fördela verklig förbrukning på olika växthus efter yta. Detta kan fungera bra om växthuset är hyfsat likvärdiga och odlingsperiod och temperaturkrav är de samma.

Uppföljning av energiförbrukning

Verklig energiförbrukning kan vara intressant att följa upp och jämföra med andra företag och normalt då för hela företaget. Möjlighet till jämförelse och journaler för registrering erbjuds genom att man kan medverka i Miljödatabasen (www.gronkompetens.se). Flertalet växthusföretag medverkar i certifieringssystemet IP Sigill vilket ställer krav på registrering av energiförbrukning. Normalt tillhandahålls lämpliga journaler för registrering genom IP Sigill. Beroende på hur man tänker använda sig av energiuppgifterna kan man notera åtgång per vecka, per fyra veckor eller månad.

Naturgasanvändare kan vanligen göra en avläsning av mängden använd naturgas via telefon- eller datoravläsning. Motsvarande kan också gälla för elförbrukningen. Inköspriser för energi plockas lämpligen från fakturor.

El och naturgas

Elpriset i kalkylen ska inkludera såväl nätpris som elhandelspris. Både fasta och rörliga kostnader tas med. Eftersom priset och förbrukningen kan variera över året, kan det vara klokt att sammanställa kostnader och förbrukning månadsvis. Fördela de fasta kostnaderna per kWh och beräkna ett totalt årsmedelpris för el att användas i kalkylen. Man kan också använda ett pris i kalkylen som enbart hänförs till de månader som kalkylen omfattar. Tänk då på att de fasta kostnaderna kan få allt för stort inflytande på priset, särskilt om förbrukningen är förhållandevis hög eller låg i den aktuella perioden. Fasta kostnader kan som alternativ beräknas som ett årsgenomsnitt per kWh.

Naturgaspriset bör liksom el inkludera kostnader för såväl förbrukningen som för nät samt både fasta och rörliga delar. Om rabatter förekommer ska det justeras för dessa. För att ställa samman förbrukning och beräkna el- eller gaskostnader kan speciellt formulär användas, se bilaga 5.

Elanvändning vid belysning

För belysta kulturer behöver man beräkna hur många kWh el som behövs till lamporna. Använd gärna Kalkyllådan Värmeberäkning. Man anger växthusyta, installerad lampeffekt per m² växthusyta samt belysningstiden i timmar per dygn för aktuella veckor. Observera att i resultatet i Kalkyllådan redovisas både netto- och bruttoenergi. För kalkylen ska man använda sig av det bruttovärde för elförbrukning som redovisas för belysningen. Viktigt att komma ihåg är att med belysningstid avses det antal timmar som lamporna verkligen lyser, d.v.s. tiden då de drar elenergi.

En manuell beräkning av belysning görs enklast genom att utgå från det antal timmar som lamporna lyst och multiplicera med antal lampor och lampornas effekt (alternativt multiplicera med lampeffekt per m² och odlingsyta).

Exempel beräkning av kWh till belysning

- Antal lampor: 150 lampor a 400 W (0,4 kW)
- Belysningstid: 10 timmar/dag i 8 veckor
- Använd effekt: 150 lampor x 0,4 kW x 10 tim x 7 dagar x 8 veckor = 33 600 kWh

Koldioxid

I grönsaksodling gödslas normalt med koldioxid och källan kan variera. Används ren koldioxid tar man upp förbrukningskostnaden för gasen samt den fasta kostnaden (tankhyra). Vid stora skillnader i olika koldioxidnivåer i olika hus/kulturer, kan det vara motiverat att fördela kostnaden för koldioxid i

förhållande till detta. Genom att uppskatta hur lång tid koldioxid ges kan man få en bas för att fördela total användning.

Sker koldioxidtillförseln genom förbränning av naturgas, propan, miljödiesel eller liknande får man samtidigt ett stort energitillskott som används för uppvärmning. Det mest naturliga är att i sin helhet ta upp kostnaden under punkten energi i kalkylen. Att dela upp kostnaden i energi och koldioxid kräver noggranna uppgifter och gränsdragning är svårt. I normal lönsamhetsuppföljning finns ingen anledning att göra en sådan uppdelning.

3.4 Plantor

För köpta plantor bör man utöver den direkta plantkostnaden också ta med hemtagningskostnaden, som ibland kan utgöra en betydande del av den totala kostnaden.

Vid egen plantuppdragning gör man lämpligen en separat kostnadskalkyl. Kalkyllådans bidragskalkyl för krukväxter passar även till grönsaksplantor eller andra småplantor. Se exempel på beräkning i Tabell 3-1.

Förutom att den egna plantkalkylen ger underlag för plantkostnaden i grönsaks- eller krukväxtkalkylen kan det vara intressant att jämföra med vad motsvarande plantor kostat att köpa, ett alternativvärde för plantorna. Valet mellan att göra egna plantor eller att köpa, är många gånger inte enbart ett strikt ekonomiskt beslut. I vissa fall och tidpunkter gör man kanske egna plantor p.g.a. att man har ledig kapacitet i växthus och arbetet hinns med av en befintlig personalstyrka. I ett sådant läge kanske man väljer att inte belasta plantkalkylen med arbetskostnaden, utan ser den mera som en samkostnad i företaget. I kalkylen rekommenderas att man tar upp hela kostnaden för bättre kontroll.

Tabell 3-1: Plantkalkyl egen plantuppdragning (exempel för tomat med beräkning gjord i Kalkyllådan)

	Antal	Pris/enhet	Kr totalt	Per 1000 sålda
Arbete i kulturen	100	175	17 500	1,17
Eget arbete i kulturen	150	210	31 500	2,10
Bränsle - uppvärmning	72	200	14 400	0,96
Belysning	41	750	30 750	2,05
Plantor, frö, hemtagning	18000	3	54 000	3,60
Krukor	18000	0,15	2 700	0,18
Substrat och analys	15500	1,5	23 250	1,55
Gödselmedel	50	20	1 000	0,07
Koldioxid	2000	1,5	3 000	0,20
Forbrukningsmaterial	15500	0,2	3 100	0,21
Summa särkostnader			181 200	12,08

3.5 Övriga odlingsbundna kostnader

Gödsel

Hur gödselkostnad hanteras och beräknas skiljer sig ofta åt mellan krukväxt- och grönsaksodlingar. I grönsaksodling är det ofta en kultur som bär hela kostnaden, och problem med fördelning finns inte.

För att få fram företagets totala gödselkostnad kan man lämpligen utgå från gödselanvändningen i IP Sigill gödslingsjournal och beräkna kostnaden utifrån förbrukning och pris för olika gödselmedel. Ett alternativ är att använda bokförd kostnad för gödsel. Kostnaden ska vara justerad för lagerförändring för att motsvara förbrukning.

Vid beräkning av gödselkostnad i prydnadsväxtodling kan det vara klokt att först beräkna gödselkostnaden för "medelkrukan" i företaget (totala gödselkostnaden dividerat med totala antalet krukor baserat på helårssiffror). Man kan då lämpligen räkna bort kulturer som har inget eller väldigt litet gödslingsbehov. Detta ger en indikation på ett pris per kruka och man har ett mått att utgå ifrån för enskilda kulturer.

Substrat

I krukväxtodling betyder substrat jord och torv medan substratkostnaden i en grönsaksodling kan bestå av spannar med odlingsmedia som används under flera år, stenullsmattor och liknande.

Vid krukväxtodling beräknar man gärna mängden substrat utifrån krukvolymer. Volymuppgifter för olika krukstorlekar hittar man normalt på krukleverantörens hemsida. Verklig åtgång påverkas av substratets egenskaper samt hur man fyller. Det är därför lämpligt att kontrollera verklig åtgång, som avstämning. Substratkostnad hämtas från fakturor och tänk på att ta med hemtagningskostnad. Vad gäller kalkyler för krukväxtodling tas substratanalys ofta upp tillsammans med substratkostnaden. För grönsaksodling brukar analyskostnad redovisas separat i kalkylen, se Analyser, vatten mm nedan.

Om substratet används under flera år, som vid grönsaksodling i spannar, bör inköpskostnaden för spannar och odlingsmaterial fördelas på lämplig avskrivningstid och ränteberäknas. Detta kan göras med hjälp av Kalkyllådans enkla eller utökade modell för investeringsberäkning. Vid spannodling tillkommer årlig kostnad för ångning eller annan typ av desinfektion.

Vid odling i stenull bör förutom själva substratet också kostnad för retur av mattorna eller för att lämna till avfallsstation (transport och tippavgift) tas med.

Krukor och brätten

Under posten Krukor och brätten i krukväxtkalkylen, tas kostnader upp för det antal krukor, skålar, amplar, plantboxar, flerpack, container och likande, som aktuell kultur behöver.

Odlingsbrätten som återanvänds kan tas upp som separat post. Inköpskostnaden fördelas på det antal omgångar man i genomsnitt räknar med att använda brätterna och lämpligen räknas en medelsårsränta på inköpspriset. Försök göra en rimlig uppskattning.

Som alternativ kan man se kostnaden som samkostnad men om beloppet är större, finns anledning att ta med den i bidragskalkylen.

Kemiskt och biologiskt växtskydd, retardering, sanering

Kostnader för kemiska preparat, nyttodjur, biologiska medel, växtvårdsmedel, växtstärkande medel och saneringsmedel tas upp efter den förbrukning som kulturen inneburit. Använd exempelvis journalerna i IP Sigill eller Miljödatabas för att sammanställa mängderna som ska tas med i kalkylen under respektive punkt.

Arbetet som utförs i samband med växtskyddsåtgärder (sprutning, utplacering av nyttodjur och uppföljning) tas upp under kulturarbete.

Förbrukningsmaterial

Beroende på typ av kultur tas under posten förbrukningsmaterial upp kostnader som direkt hör ihop med kulturen. I en grönsakskultur kan det vara golvplast, snören, krok, clips, klasestöd, plantstöd och liknande. I krukväxtodling kan det vara exempelvis stödkragar eller pinnar.

Analyser, vatten mm

För grönsakskulturer är det naturligt att betrakta analyser (som normalt är olika typer av vattenanalyser) och även köpt vatten som särkostnader och då ta med detta i bidragskalkylen. Köper man vatten är kostnaden vanligen lätt att precisera för grönsakskulturer. Kostnad för vatten från egen brunn är det lämpligt att se som samkostnad.

I krukväxtodling brukar vatten normalt betraktas som samkostnad oavsett inköpt eller eget vatten. För krukväxter och utplanteringsväxter där man lätt kan hänföra analyskostnaden till en specifik kultur, är det naturligt att ta med kostnaden för den kulturen. I Kalkyllådans bidragskalkyl för krukväxter kan analyser tas med under posten substrat och analyser. I annat fall låter man analyser bli en samkostnad i företaget.

3.6 Försäljningsbundna kostnader

Emballage och förpackningar

Under posten emballage tas upp lådor till försäljning av produkter som pappådor, blomsterbackar med hålbrickor, returbackar och transportbrätten. För returbackar tar man upp fyllningskostnaden. Exempelvis specialförpackningar för tomater (små lådor, boxar, plast film, tråg och liknande) tas i grönsakskalkylen upp under konsumentförpackningar. Påsar och etiketter för krukväxter tas upp under respektive punkt.

Filmning av gurka

Kostnaden för filmning av gurka består antingen av den kostnad man har för att köpa in tjänsten eller kostnaden för egen filmning. Vid inköpt tjänst tas upp det kg-pris som betalas för tjänsten för aktuellt antal kg. Om arbetet görs i egen regi består kostnaden för att filma främst av arbete, avskrivning och ränta på maskinen samt plastfilm. Kapitalkostnad kan beräknas i Kalkyllådans investeringskalkyl. Läs mera i avsnitt 3.7 (Övriga särkostnader) under Specialmaskin. Olika sätt kan väljas att redovisa filmningskostnad i kalkylen och det finns för- och nackdelar med båda tillvägagångssätten. En möjlighet är att ta upp samtliga kostnader som är förknippade med filmning under rubriken filmning. Ett annat alternativ är ta upp plastfilm under filmning, arbete ihop med kulturarbete samt ränta och avskrivning på maskinen under specialmaskin. Tänk på att inte ta med arbetskostnaden både under filmning och under punkten arbete.

Frakter

Fraktkostnaden för leverans av företagets produkter är en post som antingen kan ses som en särkostnad eller en samkostnad. När frakt köps in består kostnaden normalt av en rörlig kostnad per pall eller per container samt en fast stoppavgift vid varje hämtning. Kostnaden kan då oftast ganska lätt kopplas till den enskilda produkten och tas med i kalkylen som en särkostnad. I krukväxtodling kan man ibland behöva göra viss uppskattning av hur stoppavgiften ska fördelas på kulturer liksom hur många växter som i genomsnitt skickas per container.

Om frakt sköts i egen regi ställs man inför problematiken att dels beräkna vad frakten kostar (totalt) och dels fördela fraktkostnaden på lämpligt sätt på kulturer. Fraktkostnaden består av avskrivning

och ränta eller leasing för bil, driv- och smörjmedel, skatt, försäkring, reparationer och liknande. Denna del av fraktkostnaderna bör kunna tas fram med hjälp av bokföringen. Till detta kommer arbete med körningar vilket lämpligen tas fram genom tidkort eller rimlighetsberäkningar. Ju större regelbundenhet det är i körningarna desto lättare att rimlighetsbedöma. Viktigt är att man inte är allt för petig.

Beträffande fördelning av fraktkostnaden, bör det för grönsaksodlare som har en eller få kulturer, vara möjligt att bedöma en rimlig fraktkostnad per kg eller per körning eller i procent av omsättningen. I prydnadsväxtodling har man ofta många kulturer som frakten ska fördelas på. Detta kan lämpligen göras per container eller direkt per växt om växterna är likvärdig i utrymmesbehov. En annan möjlighet är att relatera kostnaden till omsättningen. Man bör tänka igenom så att kostnaden fördelas hyfsat rättvist. Om det är för svårt att beräkna eller fördela fraktkostnaden rekommenderas att den betraktas som samkostnad.

Försäljningskostnad

Under punkten försäljningskostnad tar man med den försäljningsavgift som dras av från avräkningen vid försäljning via ekonomisk förening eller motsvarande. Den anges vanligen i procent. Dubbelräkna inte om nettoredovisning sker av intäkten (se avsnitt 3.1 Intäkter). Vid egen försäljning kan man antingen se kostnaden som samkostnad eller plocka ihop de olika kostnader företaget har i form av arbete, kontorsplats mm och sedan fördela detta procentuellt på försäljningssumman.

Exempel på andra försäljningsbundna kostnader som kan tas med i kalkylen är kostnad för reklam som tas ut gemensamt av odlargrupperingar.

3.7 Övriga särkostnader

Ränta på rörelsekapital

I och med att odlingen av en kultur påbörjas binds kapital till bränsle, löner, material och förnödenheter vilket normalt behöver betalas ut innan man får in pengar från försäljning. Hur stora belopp som binds liksom bindningstidens längd beror på flera förhållanden som kulturval, volym, odlingsperiodens längd och även på olika betalningsvillkor. Speciellt för kulturer som är kapitalkrävande kan det vara relevant att ta upp en räntekostnad för det bundna kapitalet. Det är inte ovanligt att man betraktar ränta på rörelsekapital som en samkostnad eller gör en skattning, då den kan vara jobbig att bestämma i förhållande till betydelsen i kalkylen. I Tabell 3-1 visas ett exempel på beräkning av ränta på rörelsekapital för en krukväxtkultur.

Tabell 3-1: Beräkning av ränta på rörelsekapital – exempel

<ul style="list-style-type: none"> Förutsättningar: Kultur med 9 veckors odlingslängd (10 000 st.) Kostnad för plantor, krukor, substrat (betalas ut vid starten): 50 000 kr Bränsle (hemtaget för hela odlingsperioden): 30 000 kr Arbete: start 10 000 kr + 10 000 kr vid packning/försäljning (betalas vid utförande) Intäkt från försäljning antas komma 1 vecka efter försäljning (vecka 10) 					
	vecka 1	vecka 10	Veckor (st.) som belopp binds	Andel av år som belopp binds x bundet belopp	Totalt bundet belopp, kr
Plantor	50 000 kr	→	10	10/52 x 50 000 kr =	9 615 kr
Bränsle	30 000 kr	→	10	10/52 x 30 000 kr =	5 770 kr
Arbete: start	10 000 kr	→	10	10/52 x 10 000 kr =	1 923 kr
Arbete: packn.		10000 →	1	1/52 x 10 000 kr =	<u>192 kr</u>
					17 500 kr
Beräkning av räntekostnad för rörelsekapital: 5 % på 17 500 kr = 875 kr					

I det här starkt förenklade exemplet blir kostnaden per styck knappt 0,10 kr vilket betyder en förhållandevis liten kostnad. Om kostnaden bedöms vara liten kan man schablonisera eller betrakta den som en samkostnad.

Specialmaskiner

Vissa maskiner är tydligt kopplade till en viss kultur eller ett kulturslag och används endast för delar av driften. I en kruk- och utplanteringsväxtodling kan det exempelvis gälla sålinjer, utrustning för jordfyllnad eller planteringsrobot, som är anpassad speciellt för en del av produktionen. I tomatodling kan ett exempel vara att man har en särskild förpackningsmaskin för småtomater och som bara används för delar av produktionen. Filmningsutrustning till gurka kan också räknas till specialmaskin.

Avskrivning och ränta för specialmaskin kan beräknas i Kalkyllådans investeringsberäkning. Årlig kapitalkostnad beräknas som annuitet vilket motsvarar genomsnittlig kostnad för avskrivningstiden d.v.s. kalkylperioden, se Tabell 3-2.

Tabell 3-2: Beräkning specialmaskinkostnad – exempel (beräknad i Kalkyllådan)

<ul style="list-style-type: none"> Investering: 250 00 kr Restvärde: 0 kr Kalkylperiod: 5 år Ränta: 6 % Årlig kostnad (annuitet): 59 350 kr
--

Den årliga kostnaden (annuiteten) tas upp i kalkylen under posten specialmaskin. Om specialmaskinen ska användas till mer än en kultur eller produkt är det vara det lämpligt att fördela kostnaden på normal årlig volym. En förpackningsmaskin fördelas lämpligen per kg grönsak medan

linjer för jordfyllnad, planteringsrobotar och liknande i krukodling fördelas per kruka. I exemplet har driftskostnaderna ansetts som så pass små att man inte tar upp dem, och så är det ofta för maskiner som används i konventionell växthusproduktion.

Man kan också betrakta specialmaskiner som en samkostnad i företaget, i synnerhet om samtliga eller de flesta kulturerna använder maskinen eller om kostnadsposten är förhållandevis liten.

4 Analysera och jämföra

4.1 Resultatanalys

En viktig del i kalkylarbetet är resultatanalysen. Det är här man drar något slags slutsats både om täckningsbidrag och om kalkylens delposter. När man analyserar gör man en form av jämförelse. Olika jämförelser kan vara aktuella beroende på syfte, situation och möjlighet. Det kan vara intressant att jämföra med:

- tidigare upprättade kalkyler från föregående år, d.v.s. följa sin egen utveckling
- förkalkyl
- andra företag som har motsvarande eller liknande kultur
- andra kulturer (omgångar) i det egna företaget
- nivå på täckningsbidrag jämfört med beräknat krav på täckningsbidrag
- nivån på täckningsbidrag – hur väl täcktes särkostnaderna?

För att avgöra om täckningsbidraget för en kultur är bra eller inte, behöver hänsyn tas till vilka alternativ som finns. I perioder när många kulturer finns att välja på är det rimligt att ställa högre krav på täckningsbidrag. Om alternativet är att låta växthusen stå tomma kan slutsatsen bli en annan. Andra förhållanden som kan påverka hur man uppfattar täckningsbidraget är hur stor andel kulturen utgör av företagets totala verksamhet, hur riskfylld eller stabil kulturen är odlings- eller försäljningsmässigt eller hur stora kostnaderna är relativt täckningsbidragets storlek.

I samband med resultatanalys bruka naturliga följdfrågor bli: "Kan vi förbättra?", "Vad ska vi göra för att förbättra?", "Ska något ändras på?", "Ska kulturen väljas bort eller ökas?" Den ekonomiska analysens uppgift är att ge signaler till företagaren om hur det står till i företaget. Resultatanalysen ger inte lösningen men väcker ofta idéer om vilka områden som finns anledning att försöka utveckla. Det är bra att skriva ned korta slutsatser. Det ger tydlighet och underlättar också när man följer upp framöver.

4.2 Att jämföra med andra – att arbeta i grupp

Ett utvecklande sätt att arbeta med kalkyler är att göra jämförelser med andra företag. En planerad jämförelse kan även ha rollen att sporra till att datainsamling och kalkylering faktiskt genomförs. Jämförelse ger möjligheter till att skapa ytterligare referenser till egna kostnader, resursanvändning och intäkter. Man får en bättre bild av om man ligger bra eller dåligt till på enskilda kalkylposter liksom sammantaget. Genom att träffas och diskutera får alla deltagare också möjlighet att fråga varandra om odling och företag, d.v.s. vad som ligger bakom siffrorna. Syftet med att jobba i grupp kan också vara att utveckla sitt eget kalkylarbete.

Vid gruppjämförelse behöver man i förväg bestämma vilka kulturer, omgångar eller motsvarande som man ska följa och vilka poster som ska tas med. Kalkylmodellerna som finns i Kalkyllådan ger en bra indelning som man kan följa. Arbetstimmarna utgör en stor kostnadspost och lämpligt är att ha en likartad särredovisning av arbetsmoment hos de företag som ingår i jämförelsen. Samtidigt kan förhållanden variera och det ska de då också göra i kalkylen. Ibland måste man acceptera att alla inte har samma möjlighet till särredovisning av arbetsmoment. Jämförelsen kan ändå bli värdefull om man är öppen med hur man gör. Att ha ungefär samma syn på vad man menar med kulturarbete är en bra grund.

4.3 Nyckeltal

Vid analyser är det vanligt att använda så kallade nyckeltal vilket är mått på effektivitet eller andra viktiga förhållanden för resultatet. Användning av nyckeltal underlättar jämförelse både inom det egna företaget och med andra företag. Vid resultatanalys är det ofta lämpligt att använda en kombination av olika nyckeltal för att få en bra förklaring.

Täckningsbidrag per kvadratmeter är ett exempel på nyckeltal. Ett lågt täckningsbidrag per kvadratmeter kan bero på låg intäkt, vilken i sin tur kan bero på en låg skörd, ett lågt pris eller en kombination av båda delarna. Men förklaringen kan också finnas på kostnadssidan, kanske är det bränsle och arbetskostnaden som är hög. Kalkyleringen innebär beräkning av olika nyckeltal som uttrycks i kronor. Det är också bra med mått som uttrycker resursförbrukning. I växthusproduktion utgör ofta arbete och energi stora delar av kalkylen och det är då intressant att följa rena resursmått så som energibehov och arbetsbehov. Nedan ges exempel på båda typerna av mått.

Företag är olika stora och vid jämförelse är det ointressant att använda totalsiffror. Istället används mått, som är oberoende av företagets storlek. Lämpliga nyckeltal för täckningsbidraget (TB) är:

- TB per m² växthusyta eller dygns m² (se Faktaruta 4-1)
- TB per kg eller 1000 st.

Med växthusyta avses odlingsväxthusyta och den mäts som bruttoyta d.v.s. inklusive gångar. Packhall och liknande tas inte med.

I princip kan alla poster i kalkylen vara intressanta att jämföra och analysera. I en växthuskalkyl utgör normalt arbete och energi de största posterna och det motiverar att man lägger stor vikt vid dessa. Både resursanvändning och kostnader är intressant. Exempel på användbara energimått är:

Mått för resursförbrukning energi

- Energiförbrukning (kWh/ 1000 m² som årsförbrukning)
- Energiförbrukning (kWh/ kg grönsak eller kWh/1000 styck krukväxter)

Mått för energikostnader

- kostnad (kr/ m² som årskostnad)
- kostnad (kr/kg grönsak eller kr/ 1000 st. krukväxter)
- kostnad (kr/kWh för enskilda energikällor)
- kostnad (kr/kWh som genomsnitt för företagets olika källor)

Lämpligt är att energiförbrukningen räknas om till kWh eller MWh så att olika energislag lättare kan jämföras. Ofta jämförs rörliga energikostnader men det kan även vara intressant att ta med årlig kapitalkostnad för energiinvesteringen. Kalkyllådans investeringsberäkning kan användas.

Exempel på användbara mått som rör arbete är:

Mått för resursanvändning arbete

- Arbetsbehov (timmar/1000 m² i grönsaker)
- Arbetsbehov (timmar/kg grönsak eller timmar/1000 styck krukväxter)
- Arbetsbehov enskilda moment (timmar/1000 m² grönsaker eller timmar/1000 krukväxter)

Mått för arbetskostnader

- Kostnad (kr/arbetstimma)
- Arbetskostnad (kr/ m² grönsaker)
- Arbetskostnad (kr/kg grönsak eller kr/1000 styck krukväxter)

Även för intäktssidan är det intressant att använda sig av någon form av resultatmått exempelvis:

- Medelpris (kr/ kg grönsak eller kr/per såld krukväxt)
- Medelpris för kvalitet I (kr/kg grönsak eller kr/styck krukväxt)
- Skördenivå (kg/m² grönsak)
- Utfall eller svinn (% av odlad antal krukväxter)

Faktaruta 4-1: Täckningsbidrag per dygns² (dygnskvadratmeter)

Ett av måtten som passar vid odling av krukväxter och utplanteringsväxter är *täckningsbidrag per dygns²*. I sådan odling har man vanligen mer än en kulturomgång under ett år. Olika kulturer odlas med olika antal per kvadratmeter och kan ta olika lång tid att producera. Genom att beräkna Täckningsbidrag per dygns² tas hänsyn till både yt- och tidsbehov. Dygns² är helt enkelt det antal dygn som ett visst antal växter odlats i växthuset multiplicerat med använda växthusytan. I kalkyllådans värmeberäkning görs en automatisk beräkning av dygns². Följande exempel illustrerar begreppet dygns²:

Exempel på beräkning dygns²

Förutsatt: 12 000 st. odlade växter i 10 odlingsveckor

3 veckor står växterna 60 st/m² - > ytbehov för 12 000 växter blir 200 m²

7 veckor står växterna 30 st/m² - > ytbehov för 12 000 växter blir 400 m²

3 veckor x 7 dygn x 200 m² + 7 veckor x 7 dygn x 400 m² = 4 200 + 19 600 = 23 800 dygns²

Anta att täckningsbidraget för växterna i exemplet ovan blir 20 000 kr. Täckningsbidraget per dygns² blir då 20 000 kr/23 800 dygns² = 0,84 kr

5 Samkostnader – hur mycket behöver kulturen ge i täckningsbidrag

Eftersom bidragskalkylen inte tar upp alla kostnader är det en spännande fråga hur stort täckningsbidrag en kultur behöver ge. Generellt svar finns inte utan det måste beräknas utifrån egna förutsättningar.

Grunden vid bidragskalkylering är att företagets kostnader delas upp i sär- och samkostnader. Samkostnader är kostnader som finns oberoende av kulturval och det är samkostnaderna som kulturernas täckningsbidrag minst skall räcka till att täcka.

För att beräkna hur mycket en enskild kultur behöver ge i täckningsbidrag behöver företagets totala samkostnader för ett år först tas fram. Därefter behöver samkostnaderna fördelas på kulturerna.

För att sammanställa samkostnader och beräkna genomsnittligt krav på täckningsbidrag kan utarbetade formulär användas, se bilaga 6 och 7. Följande text liksom formulär ger en grund för hur man kan resonera, men gör inte anspråk på att vara helt komplett och teoretiskt korrekt. Speciellt för kapitalkostnader har förenkling gjorts. Anpassning kan också behöva göras om man har annorlunda indelning av sär- och samkostnader. Principen är att en kostnad ska finnas med antingen bland sär- eller bland samkostnaderna och att inget ska dubbelräknas eller glömmas.

5.1 Vilka är samkostnaderna?

De kostnader som normalt brukar vara samkostnader i växthusodling är följande:

- administrativa samkostnader (bil och frakt, fastighet, el och bränsle för allmän användning, kontor och administration, div. material, div. omkostnader)
- arbete som inte är kulturarbete (eget och anställdas arbete)
- underhåll (byggnader, byggnadsinventarier, inventarier, övrigt)
- kapitalkostnader (ränta, avskrivning, byggnadshyror)

Flera samkostnader kan hämtas direkt från företagets bokslut. Först behöver man skilja ut vilka konton som utgör särkostnader och vilka som utgör samkostnader. Om ett konto innehåller både sär- och samkostnader behöver en uppdelning göras med hjälp av verifikaten. Förslagsvis kan man då göra kontering annorlunda i framtiden .

I mallen för samkostnadsberäkning har inte tagits upp vinstkrav. Vinst har inte tagits med då det förutsätts att syftet med kalkylering i första hand är lönsamhetsuppföljning. Om kalkylerna istället utgör underlag för prissättning är det viktigt att också vinstkrav tas med. Den föreslagna modellen kan i så fall byggas på med ett påslag för att kulturen ska ge vinst utöver samkostnadstäckning. Ofta görs vinstpåslag i procent av sär- och samkostnader.

5.2 Samkostnader – några kommentarer

Bränsle och el utöver kulturernas behov

I bidragskalkylerna tas upp kostnader för bränsle och för el till belysning för aktuella kulturer. Normalt finns även "samskostnads"-bränsle och "samskostnads"-el. Exempelvis används el till allmänbelysning, pumpar och maskiner och bränsle till uppvärmning av packlokaler, kontor, personalutrymme och liknande. Bränsle används periodvis också för att hålla frostfritt under vintern utan att det finns någon kultur. Bränsle används i krukväxtodlingar ibland också för uppvärmning av

växthus som enbart är delvis fyllda. Om uppvärmning till "tomma ytor" inte tagits med i bidragskalkylerna utgör den samkostnad.

Om täckningsbidragskalkyler gjorts för alla kulturer bör bränsle och elkostnad i kalkylerna jämföras med verkliga kostnader i bokföringen. Dels får man en indikation på hur stor samkostnaden för energi och el är, dels får man en avstämning av gjorda bränsleberäkningar. I övrigt får man försöka göra en uppskattning av hur stora belopp som ska tas upp.

Arbete som inte är kulturarbete

Samkostnadsarbete är driftsledning, kontorsarbete, underhåll, byggnation, ärenden, besök och liknande. Om registreringar görs är detta en lämplig bas för uppdelning i kultur- respektive samkostnadsarbete. Läs om tidkort, uppdelning och normlön i avsnitt 3.2 (Arbete i kulturen).

Saknas registreringar får en uppskattning göras utifrån vad olika personal och ägarfamilj gör för olika typer av arbeten. För personalen utgår man från upptagen kostnad i bokföringen och delar upp den på kulturerna respektive samkostnadsarbete.

Om företagarens och familjens samkostnadsarbete behöver uppskattas är det lämpligt att utgå ifrån en rimlig årsarbetstid och att dela upp denna tid i kulturarbete och samkostnad. Se även avsnitt 3.2 (Arbete i kulturen).

Den mall som finns för beräkning av samkostnader i bilaga 6 (Samkostnader) är förenklad och anvisar inte uppdelning av samkostnadsarbete i olika typer av moment. Om noggrannare uppdelning görs i tidkort så är det ett bra underlag att använda vid sammanställning av samkostnader. Att veta hur mycket eget underhållsarbete kostar kan exempelvis vara intressant.

Kapital

Kapitalkostnader består normalt av avskrivningar samt ränta. Hyreskostnader för byggnader brukar också räknas också hit. Beräkning av kapitalkostnader kan göras mer eller mindre avancerat. Här förespråkas att man väljer en enkel modell.

Avskrivningar gäller normalt byggnader, byggnadsinventarier, inventarier, maskiner och fordon. Avskrivningar ska normalt återspegla förslitning och ränta återspegla kostnaden för att pengar binds i verksamheten. I en teoretisk korrekt beräkning ska man vid företagsekonomisk kalkylering ta med såväl lånat som eget kapital. I praktiken görs ofta förenklingar. En minimivå som ofta eftersträvas är att ta upp ränta på lånat kapital, d.v.s. bokförd ränta, liksom planenliga avskrivningar. En nackdel med detta tillvägagångssätt är att ränta på eget kapital inte tas med och att tillgångar i företaget och avskrivningar bygger på historiska anskaffningskostnader. Fördelen är att det är relativt enkelt att ta fram kostnaderna. Vid betydande egenfinansiering kan finnas anledning göra kalkylmässig beräkning.

Vid kalkylmässig beräkning av kapitalkostnader fastställer man normalt ett värde på företagets fasta tillgångar och beräknar planenliga avskrivningar samt kalkylmässig ränta med utgångspunkt i detta värde. Att fastställa värde är dock ett omfattande arbete och detta tas inte upp här.

Ibland tas kalkylerad avskrivning och ränta på specialmaskiner eller egen bil som används till frakter upp i själva täckningsbidragskalkylen. Motsvarande bokförda kostnader bör då inte samtidigt tas upp som samkostnad. Dock kan man om det rör sig om mindre belopp förenkla och tillåta viss dubbelräkning.

5.3 Vad är normala samkostnader?

Genom att årligen följa upp och analysera samkostnader får man en bild av vad som är normalt för det egna företaget. Även vid en enstaka beräkning, är det bra att studera mer än ett år.

Underhållskostnader kan variera mycket mellan olika år. Vissa år kan man ha mycket underhåll, andra år kan detta vara eftersatt, beroende på det ekonomiska utrymme som finns. Ibland finns förhållandevis stora förbättringsåtgärder i underhållskostnaderna och då kan det vara mera korrekt att fördela kostnaden på flera år. Även andra kostnadsposter kan enstaka år vara onormalt stora eller små i förhållande till ett normalår.

Bra är att beräkna olika samkostnader per kvadratmeter. Det underlättar intern uppföljning över tiden och eventuell jämförelser med andra företag. Om företagets storlek ändras så bör detta även påverka kostnadsstrukturen. Administrativa samkostnader är till sin karaktär ofta fasta och det betyder att om företaget växer så ökar inte de fasta kostnaderna proportionellt, d.v.s. administrativa samkostnaderna minskar mätt per m².

Att jämföra och diskutera samkostnader med andra företag kan vara intressant och en ger uppfattning om hur man ligger till. Till sin karaktär är dock samkostnaderna mer företagsspecifika vilket kan begränsa jämförbarheten.

5.4 Beräkna krav på täckningsbidrag – nyckeltal

Totalt beräknade samkostnader anger hur stort täckningsbidrag företagets kulturer tillsammans behöver ge. I grönsaksodling är det vanligt att beräkna täckningsbidrag och samkostnader per m² växthusyta eller per 1000 m².

För krukväxtodling föreslås att måttet *täckningsbidrag per dygnskvadratmeter* används. Samkostnaderna behöver därför också fördelas per dygnskvadratmeter. Måttet samkostnader per dygnskvadratmeter visar i princip "hur mycket en kultur minst behöver betala för att använda en kvadratmeter växthusyta under ett dygn".

Först tas antalet dygnskvadratmeter fram. Om bidragskalkyler görs för företagets samtliga kulturer kan totala dygnskvadratmetrar summeras från kalkylunderlaget. Annars görs en uppskattning av hur många dygn växthusytan används till kulturer i genomsnitt under ett år. Ett exempel på beräkning ses i Tabell 5-1.

Tabell 5-1: Beräkning av samkostnader per dygns m² i prydnadsväxtodling (exempel)

- Företagets beräknade samkostnader: 450 000 kr
- Odlingens yta: 3 000 m².
- Växthusytan används 6 månader/år d.v.s. 50 % av tiden
- Samkostnader per m² = 450 000 kr/3 000 m² = 150 kr/m²
- Samkostnader per dygns m² = 150 kr / (50 % x 365 dygn) = 0,82 kr/dygns m²

Kravet på täckningsbidrag per dygns m² blir i exemplet 0,82 kr. Detta mått kan vid analys av olika kulturer och omgångars täckningsbidrag användas för jämförelse.

5.5 Olika krav på täckningsbidrag i olika situationer

Kravet på täckningsbidrag per dygns² är beräknat som ett årsgenomsnittskrav och syftar till att visa samkostnader före vinstkrav. Vissa perioder finns kanske inga kulturer som klarar beräknat krav. För att företaget ska få täckning till samkostnaderna måste då kulturer som odlas under andra perioder ge ett högre täckningsbidrag.

Förutom att jämföra med en genomsnittskostnad är det också viktigt att beakta alternativa kulturval, d.v.s. hur kulturens täckningsbidrag ligger till jämfört med andra kulturer som odlas under ungefär samma period.

Ibland är det inom företaget relevant att ha olika krav på täckningsbidrag beroende på olika växthusstatus. En grönsaksodlare kanske både har äldre växthus som används för kort kultur och nyare hus som används för lång kultur. Växthusen har olika förutsättningar och det är rimligt att kravet på täckningsbidrag relateras till växthusstatus. Man får här försöka göra en rimlig fördelning av de enskilda samkostnadsposterna. Poster som tydligt brukar skilja är kapitalkostnader och underhåll. Man kan utgå från ett "komma till och falla ifrån"-tänk, d.v.s. att låta de äldre växthusen enbart bära de kostnader som finns p.g.a. av att just det växthuset används. Det kan innebära att ta upp underhåll och administrativa samkostnaderna samt en förhållandevis låg kapitalkostnad.

För företag med stor skillnad i teknisk utrustning kan det också vara relevant att göra separata beräkningar av krav på täckningsbidrag. Det kan vara aktuellt om ett företag har både växthus med utrustning för året runt produktion och hus utrustade för säsonsodling.

6 Skapa arbetsgång för eget kalkylarbete

6.1 Prioritera och tidsplanera kalkylarbete

Det är bra att försöka täcka in hela sin odling med täckningsbidragskalkyler. Det ger en heltäckande bild och man kan lättare stämma av gjorda beräkningar mot bokförda värden. När man ska påbörja ett kalkylarbete gäller det samtidigt att hitta en lagom nivå. Med en lagom nivå ökar möjligheten till att jobbet blir gjort. Sen kan man utöka.

En bra princip är att fokusera på de stora kulturerna som är viktigast för företagets ekonomi. En annan bra princip är att börja med något man är nyfiken på. Börja gärna med att göra en preliminär kalkyl, vilket kan vara en förkalkyl, med hjälp av de data du enkelt kan få fram. Det blir vissa uppskattningar men ger insikt i vad som är viktigt vid en kommande datainsamling. Naturligtvis måste dataunderlagets säkerhet beaktas vid analys av kalkylen, men det är viktigt att tillåta sig att förbättra successivt. Kalkylarbetet är en lärprocess och efter hand som man skaffar mer eget underlag i kalkylen, blir kalkylarbetet enklare och resultatet mera säkert.

Planeringsmässigt handlar det om att välja lämpliga tidpunkter både för att det ska finnas tid för sammanställningsarbete men även för att den information som kommer ut av kalkylerna kommer rätt i tiden. Efterkalkyler bör göras när kulturen finns färskt i minnet. Viktigt är definitivt att den finns klar i tid och utvärderad inför planering av nästa, motsvarande säsong.

6.2 Indelning av odlingen vid kalkylering

Grunden är att dela upp i kulturer men ibland är det också aktuellt att göra en uppdelning i omgångar. Vilken indelning som väljs beror på vad man söker svar på. Möjligheten att få fram data och kulturens betydelse i totalekonomin påverkar också.

För tomat och gurka rekommenderas att göra skilda kalkyler för olika planteringsomgångar, om de väsentligt skiljer sig i tiden. En sen omgång som har ett betydligt lägre energibehov, kan vara intressant att jämföra mot en tidig omgång med större energibehov. Särskild kalkyl för respektive omgång om man odlar två eller tre kulturer gurka efter varandra är också en naturlig indelning. För tomat kan det vara motiverat att göra separata kalkyler för olika sorttyper som runda respektive småtomater, då såväl kostnader som intäkter vanligen skiljer sig markant åt för dessa typer.

I krukväxtodling startar man ofta successivt olika omgångar av samma kultur. Energikostnaden påverkas av tid på året och antal odlingsveckor. Försäljningspris kan variera med tidpunkt för försäljning. Det kan då vara intressant att välja ut några typiska omgångar att räkna på. En totalkalkyl för hela kulturen är också lämplig att beräkna för att få fram hur mycket kulturen totalt bidrar.

Om olika växtstorlekar av samma kultur odlas och det är tydliga skillnader i pris och resursanvändning är det lämpligt att göra separata kalkyler för de olika stölekarna. Vissa koncept bygger vid försäljning på en produktmix och då gör man lämpligen en sammantagen kalkyl för produktmixen.

Många prydnadsväxt- och grönsaksodlare köper in sina småplantor från specialiserade odlingar. En del företag gör denna produktion själv. Vid egen plantuppdragning är det ofta bra att göra separat kalkyl för själva plantuppdragningen. På så sätt kan man bättre få koll på kostnaderna.

6.3 Synpunkter på datainsamling och kalkylering

Det kan inte nog poängteras vikten av att skapa enkla rutiner för datainsamling och att tänka efter i förväg vad man behöver. Det är lättare att vara lite för ambitiös än tvärt om. Det blir inte bra om man "drunknar" i material, som man kanske inte orkar sammanställa.

Ofta behöver man ordna speciell insamling av arbetstimmar. I avsnitt 3 (Poster i täckningsbidragskalkyl) för odling, gavs en del tips, speciellt vad gäller arbetet. Andra poster finns i verifikationer och kräver ingen löpande journalföring. Journalföring som många företagare redan gör för IP Sigill kan användas för några av posterna i kalkylen.

Tips om datainsamling

- Tänk i förväg – vilket är syftet med kalkyleringen?
- Tänk i förväg - Vilka uppgifter har vi behov av och vilka poster har avgörande betydelse?
- För uppgifter som lätt kan plockas fram i efterhand behöver man inte ordna speciella insamlingar
- Lagg krutet på poster som utgör stor del i kalkylen
- Gör enkla system för tidsregistrering. Gå igenom med berörda. Förklara syfte och se till att man förstår vad som menas. Följ upp!
- Löpande registreringar ska man låta bli en daglig rutin
- Använd datainsamlingen till den kalkyl eller de kalkyler som du planerade
- Bedöm om insamlade uppgifter är rimliga

- Ordna alla dokument och datafiler på ett sätt så att man hittar lätt och inget försvinner

För att samla ihop uppgifter till en kalkyl är det bra att använda ett formulär och förslag på insamlingsformulär för grönsaksodling och för krukväxtodling finns i bilaga 2 och 3. Formulären är anpassade för Kalkyllådans uppbyggnad. För krukväxtodling finns också ett sammanfattande formulär, se bilaga 4. Använd gärna det när kalkyler skall göras för flera kulturer. Ofta är det flera poster som har samma nivå i flera kalkyler och det underlättar inmatningen att ha sådana siffror samlade på ett papper som ger överblick.

Tips om kalkylering

- Börja med något Du är nyfiken på
- Fokusera på de stora kulturerna
- Våga göra kalkyl även om du inte har perfekt dataunderlag
- Genom att uppskatta en förkalkyl uppmärksammas uppgifter som är viktigast att samla in
- Fokusera på att få de stora posterna i kalkylen hyfsat rätt
- Poster som är liten del i kalkylen kan uppskattas
- Räkna med kostnad för eget arbete i kalkylen
- Sammanställ och använd de data du samlat in
- Försök stämma av på alternativa sätt och gör rimlighetsbedömningar
- Välj nyckeltal och mått som används i branschen
- Samla ihop underlaget till kalkylen på ett sätt som gör det enkelt att mata in i datorn
- Använd gärna speciella formulär
- Planera in tid varje säsong för att beräkna och utvärdera av kulturernas lönsamhet
- Gör kalkyler snarast efter avslutad kultur – då kommer man bäst ihåg
- Skriv korta kommentarer och slutsats
- Använd kalkylerna som underlag för planering
- Spara kalkyler och underlag på ett ordnat sätt
- Jobba efter principen ständiga förbättringar vid planering av datainsamling och kalkylering

7 Att jämföra alternativ

Det är logiskt att man som företagare vill ha en bra användning av de resurser företaget har i form av odlingsytor och arbetskraft. Samtidigt varierar situationen i växthusen över året och även vilka alternativa möjligheter som finns. Vissa perioder är det fullt upp för personalen, överfullt i växthusen och det kan finnas flera alternativ med vettiga täckningsbidrag. Andra perioder är det svårare att finna sysselsättning, kanske tomt i delar av anläggningen och täckningsbidragen svagare. Situationen påverkar hur man ska tänka vid beslutsfattande.

7.1 Olika valsituationer

Om en växthusyta står outnyttjad vill man gärna veta om det är lönt att ta in en kultur ytterligare. En fråga som också är intressant är vilken nivå på täckningsbidrag man minst måste ha i perioder med få alternativ.

I perioder med många valmöjligheter vill man naturligtvis också ha ett så bra resursutnyttjande som möjligt. Måttet täckningsbidrag per dygns² kan ge vägledning men det måste också fungera med att få plats på växthusborden. Därför behöver man ofta räkna på en kombination av kulturer och för

detta kan datorbaserat planeringsprogram vara till god hjälp. Läs mera om planering i avsnitt 8 (Produktionsplanering).

I grönsaksodling kan exempel på val av alternativ vara att ta ställning till vilken planteringsvecka som ger bäst ekonomi (ska man plantera vecka 4 eller 6?) eller att bedöma om man ska avsluta en kultur i förtid för att kulturen är svag.

Nedan visas några exempel som handlar om att välja alternativ i de situationer som beskrivits. Notera att de exempel som presenteras här syftar till att visa principer och gör inte anspråk på att visa rätt nivå på siffror. Viktigt att komma ihåg är att företagaren också har andra faktorer än själva kalkylen att ta hänsyn till i samband med beslut.

7.2 Ledig kapacitet

Om en växthusyta står tom då finns det resurser som kan användas d.v.s. ledig kapacitet. Ekonomiskt sett finns det en enkel beslutsregel som kan följas:

När ledig kapacitet finns är det lönsamt att ta in en kultur som utnyttjar den lediga kapaciteten förutsatt att täckningsbidraget blir positivt för kulturen.

I kalkylen vill vi som en grund veta om täckningsbidraget kan bli positivt och tar då med de kostnader som uppkommer p.g.a. beslutet att odla kulturen.

Tabell 7-1: Ledig kapacitet - räkneexempel

Förutsättningar					
<ul style="list-style-type: none"> • 1 000 m² växthusyta är outnyttjad • Ytan kan användas till en ny kultur, se kalkyl nedan • Arbete behöver köpas in extra om kulturen ska odlas jämfört med om den inte odlas • Energiåtgång till den outnyttjade växthusytan är försumbar 					
Kalkyl för Ny kultur					
			totalt	kr/ 1000 st.	%
intäkt	19 000 st. á	12,50	237 500	12 500	100 %
<i>särkostnader</i>					
planta/kruka/jord	20 000 st.	5,00	100 000	5 263	42 %
arbete	228 tim á	200	45 600	2 400	19 %
energi			45 000	2 368	19 %
bekämpning, gödsel	19 000 st. á	0,40	7 600	400	3 %
bricka	2 375 st. á	3,50	8 313	438	4 %
påsar	19 000 st. á	0,60	11 400	600	5 %
frakt	19 000 st. á	0,60	<u>11 400</u>	<u>600</u>	<u>5 %</u>
sa särkostnader			229 313	12 069	97 %
täckningsbidrag			8 188	431	3 %

Slutsatsen av exemplet i Tabell 7-1 är att täckningsbidraget för den nya kulturen blir positivt. Företagaren kommer att få in mer pengar till att täcka samkostnaderna genom att odla kulturen jämfört med att ha tomt.

I exemplet ovan är täckningsbidraget lågt i förhållande satsade pengar. Detta manar till eftertanke och det är bra att göra en känslighetsbedömning där man räknar på hur täckningsbidraget påverkas av en rimlig variation i viktiga kalkylposter. Ofta finns det även andra faktorer som påverkar beslutet om att ta in en ny kultur.

I exemplet om ledig kapacitet förutsattes att arbetet till kulturen behövde köpas in extra till kulturen. En annan situation föreligger om företaget har fast personal och har samma kostnad för löner oavsett aktuell kultur odlas eller det står tomt. Om personalkostnaden finns där oavsett beslut kan vi betrakta kulturarbetet som samkostnad. Kalkylen ovan visar att kulturen klarar att betala 228 arbetstimmar och dessutom ger en viss peng till företagets samkostnader. Kulturens täckningsbidrag före arbetskostnad blir 8 188 kr + 45 600 d.v.s. knappt 54 000 kr. Beloppet motsvarar den förbättring av ekonomiskt resultat som kulturen innebär för företaget jämfört med att hålla tomt i växthus.

7.3 Jämföra två kulturer

Anta att växthusföretagaren får förfrågan om att odla en ny växt. För att odla denna måste man upphöra med en annan kultur. För övrigt påverkas inte odling eller ekonomi. Hur ska man tänka? Det handlar här om att beräkna och jämföra de två kulturernas totala täckningsbidrag. Den kultur som har högst totalt täckningsbidrag kommer att bidra med mest pengar till företagets samkostnader. Naturligtvis behöver man också beakta praktiska aspekter, risktagande, möjligheten till förnyelse, marknad mm.

Vid denna typ av situation bör man undvika att enbart använda mått som täckningsbidrag per 1000 st. eller per dygns². Eventuella skillnader i odlingsperiod och antal plantor per m² behöver beaktas. Om flera omgångar påverkas behöver man räkna på hela kulturkombinationen före och efter. Då kan man med fördel använda ett datorbaserat planeringsprogram, se avsnitt 8 (Produktionsplanering).

7.4 Kalkyler för prissättning

Anta att förfrågan om en ny kultur gäller: Vilket pris behöver du ha för den nya kulturen? Här handlar det om att skapa underlag för prissättning och även här beror resonemanget på situation och alternativa möjligheter för företaget och för kunden. Ett första steg i prissättningskalkylen är att ta fram kulturens särkostnader. Men odlaren måste ju ha betalt även för samkostnaderna och viss vinst. Innebär odlingen ett större risktagande är det rimligt att man också vill ha ersättning för detta.

Fördelning av samkostnader kan göras exempelvis på basis av hur många dygns² kulturen behövt eller som ett procentpåslag på särkostnaderna. Till detta kommer ett tillägg för vinst och risk, vilket lämpligen görs som ett procentpåslag på totalkostnaden. Samtidigt är prissättningskalkylen inte bara en fråga om att beräkna och fördela kostnader. Viktigt är också att jämföra med andra alternativa kulturer. Om företagaren har andra alternativ som ger ett bra täckningsbidrag så är det rimligt att kravet blir att den nya kulturen ska ge minst samma täckningsbidrag totalt. Därför är det viktigt att också jämföra med alternativ.

Särskilt vid en ny kultur är en ytterligare aspekt hur mycket marknaden är villig att betala, vilket också behöver bedömas vid en prisförfrågan. Vid prissättning ger kalkylerna ett bra underlag men det kan vara bra med en näsa för affärer för att bedöma om kalkylen är rimlig.

7.5 Att avsluta grönsakskultur

I grönsakskulturer uppkommer ibland situationen att man funderar på att tidigarelägga avslutning. Anta att vi har en gurkodling där man väljer mellan att behålla den ytterligare 3 veckor eller att avsluta nu. Avslutar man kulturen nu blir skörden 0, alla särkostnader 0 och TB också 0 kr för kommande 3 veckor. Kostanden för att röja kulturen efter avslutning blir den samma i båda alternativen. Vid en sådan jämförelse räcker det med beräkna TB för ytterligare 3 veckor och se om det blir positivt eller negativt. I kalkylen räcker det att ta med intäkter och kostnader som kan tänkas uppstå för den kvarvarande odlingsperioden, se Tabell 8-2.

Tabell 8-2: Kulturavslutning grönsaker för 3 återstående veckor - räkneexempel

Förutsättningar:					
<ul style="list-style-type: none"> • Beräknad återstående skörd: 10 000 kg på 5 000 m² (2,0 kg/m²) • Förväntat pris: 8,50 kr/kg • Timåtgång 20 tim/1000 m² • Andra kostnader (utöver arbete) som man tar med i beräkningen är värme i 3 veckor, koldioxid (rörlig del), gödsel, vatten, bekämpning och försäljningsberoende kostnader. 					
Med Kalkyllådan får man följande resultat:					
Text	Antal	å pris	Totalt, kr	Kr/1000 m ²	Kr/Kg
gurka	10 000	8,50	85 000	17 000	100%
Summa intäkter			85 000	17 000	8,50
Arbete	100	175	17 500	3 500	1,75
Energi			55 000	11 000	5,50
CO ₂ , tankhyra			3 125	625	0,31
Gödsel			2 000	400	0,20
Växtskydd, kemisk bekämpning, sanering			1 000	200	0,10
Vatten, analyser			1 000	200	0,10
Försäljningskostnad			2 550	510	0,26
Emballage (backar och lådor)			2 860	572	0,29
Fraktkostnad			2 500	500	0,25
Summa särkostnader			87 535	17 507	8,75
Täckningsbidrag			-2 535	- 507	-0,25

Kalkylen ovan visar att det skulle bli ett negativt täckningsbidrag, d.v.s. det är ett sämre alternativ att behålla kulturen än att avsluta den idag.

8 Produktionsplanering

Alla företagare behöver och har olika former av planer. Planering är ett sätt att skapa ett slags "körschema" för en viss tid framåt. Planen beskriver förväntade konsekvenser av olika åtgärder och beslut.

8.1 Årsplan

En viktig plan är årsplanen som omfattar kulturval, försäljningstidpunkter, starttidpunkter, mängder, disponering i olika växthus etc. En krukväxtodlare har ofta flera kulturer och omgångar ska pusslas ihop på företagets odlingsytor. Detta är en balansgång mellan att utnyttja ytorna väl och att den planerade odlingen faktiskt får plats utan alltför mycket glesningar och omflyttningar. Arbetsituationen måste också fungera.

Vid planering är det många förhållanden att ta hänsyn till, så som marknaden, tillgängliga växthusytor och deras utformning, växternas odlingskrav och ytbehov, tillgång till personal och inte minst lönsamhet i olika kulturer. Planerandet i sig innebär av utvärdering av olika möjligheter, man prövar sig fram innan man slutligen bestämmer sig. En årsplan för prydnadsväxtodling kan lämpligen bestå av följande delar:

- Planteringsplan
- Försäljningsplan
- Arealplan
- Arbetsplan
- Kulturkalkyler
- Likviditetsbudget
- Resultatbudget

Beroende på intresse, storlek och inriktning och liknande på företag kan företagaren ha varierande behov av årsplanens olika delar.

Kulturkalkylerna utgörs av täckningsbidragskalkyler för de planerade kulturomgångarna. De behövs när man bestämmer sig för vad som ska odlas och för att kontrollera att kulturkombinationen förväntas uppnå ett tillräckligt högt täckningsbidrag.

En produktionsplan kan göras på olika sätt. Om det handlar om få kulturer kan bidragskalkyler upprättas med hjälp av bidragskalkylen i internettjänsten Kalkyllådan. En annan möjlighet är att göra egna modeller i Excel. En ytterligare möjlighet är att använda datorbaserade planeringsprogram. Planeringsprogram är specialprogram som tar upp sådana funktioner som är viktiga för växthusproduktion. Ett svenskt program GRO-plan (tidigare TEU-plan) har utvecklats av Bengt Håkansson vid SLU, Alnarp och detta tillhandahålls genom Grön kompetens. Programmet är anpassat till förhållanden som är viktiga att kunna beakta vid planering av olika typer av trädgårdsproduktion.

8.2 Planeringsprogram

Speciellt vid omfattande planering med många kulturer kan planeringsprogrammet vara ett utmärkt hjälpmedel. Även i en mer begränsad odling kan planeringsprogram vara till god hjälp då det knyter samman flera olika typer av planer i ett och samma program. Det ger en samlad översikt över företagets utnyttjande av växthusytor och arbetskraft och det beräknar en samlad budget över företagets totala ekonomi. Användaren avgör sen själv vilka av programmets delar han vill använda.

Grunden i planeringsprogram som GRO-plan är att man lägger in fakta om olika produktionsmönster för företagets kulturer, så som antal plantor per kvadratmeter vid start och efter glesning, antal odlingsveckor, temperatur och belyningsbehov, arbetsbehov för olika moment, normalt utfall och liknande (Håkansson, 2001). Ekonomiska uppgifter kopplas till detta liksom uppgifter odlingsarealer och om energimässig status på aktuella växthus. Planen skapas genom att kulturomgångar planeras in på tillgänglig odlingsyta i företagets olika växthus. Skapandet av den egna planen är en process där man ofta utgår från en grundplan och testar nya idéer successivt.

Programmet innebär en unik möjlighet att göra en detaljerad ekonomisk plan för varje enskild omgång, d.v.s. man kan beräkna täckningsbidragskalkyler för ett stort antal kulturomgångar på ett smidigt sätt. Programmet visar såväl kalkyler per 1000 styck som totalt för det antal som planeras. Vid mer manuella beräkningar eller enklare kalkylmodeller är det oftast inte möjligt att nå samma detaljnivå.

8.3 Uppföljning av plan

Oavsett om en plan görs i planeringsprogram eller på annat sätt, så är det viktigt att följa upp utfallet. Det handlar både om att följa upp hur väl man följt odlingsplanen, hur stort svinnet blivit, vilka priser man fått och vilka kostnader och arbetstimmar som lagts ner på kulturen. Uppföljningen kan bestå av att regelrätta efterkalkyler görs. Görs inte sådana bör man åtminstone göra en systematisk genomgång av de viktigaste posterna i kalkylerna. För uppföljning och planering behövs datainsamling vilket tagits upp tidigare i rapporten. Uppföljning skapar nya kunskaper som kan användas för att förbättra nästa årsplan. Datainsamling – Resultatanalys – Planering hänger nära samman.

9 Slutord: Kalkylering är en lärprocess

Det är spännande att veta hur bra lönsamhet företagets olika kulturer och omgångar har! Återkommande kalkylarbete kan visa kulturer som är "säkra kort" och kulturer som är ekonomiskt svaga. Kalkyler kan bekräfta sådant som man känner på sig, men kan också överraska. Kunskap som sätts på pränt bli tydlig vilket manar till säkrare beslut.

Viktigt när man startar ett kalkylarbete är att välja ett upplägg man tror på. Om man har en kultur som man är extra nyfiken på så är det bra att börja med den! Att tänka igenom resursanvändning för den kulturen kommer att ge värdefull information även för resten av företaget. Man ska också tillåta sig att förbättra successivt och särskilt i början våga göra kalkyl även om dataunderlag inte är perfekt. Kalkylering är en lärprocess.

Ibland kan det vara lämpligt att ta hjälp av rådgivare med analys, upplägg och beräkningar. Jämförelser mellan företag kan inspirera till att utveckla företag. I gruppträffar kan man på ett strukturerat sätt jämföra de medverkande företagens resultat, prestationer, resursanvändning, arbetssätt. Man vidgar sin referensram genom att diskutera och jämföra med andra.

I alla möten är det viktigt med förtroende och trygghet. Att vara trygg i sin roll och i gruppen är en förutsättning för lärande och utveckling. Pengar kan vara ett känsligt ämne. Samtidigt krävs en stor öppenhet för att diskussioner ska bli givande. Ett viktigt motto i jämförande gruppverksamheter är: *Öppenhet inom gruppen men tystnad utåt.*

Den metod med grupper av odlare och konsulter som Mårten Carlsson och Stig Johansson utvecklade inom TEU, skulle med nutida språkbruk kallas deltagardriven forskning, som fokuserar på lärande³. Vi har inte hittat någon direkt motsvarighet i nutida forskning till de grupparbeten och diskussioner som hölls med konsulenter och trädgårdsföretagare med syftet att belysa, jämföra och därigenom förbättra det ekonomiska resultatet i det enskilda företaget. I den beskrivning som nyligen gjorts av verksamhet inom tomatgruppen för ekologiska odlare konstateras att lönsamheten är en knäckfråga (Viola, 2011). Detta tyder på att tiden är mogen för ökat fokus på kalkylering och ekonomisk hållbarhet. Sådant arbete bör passa väl in i den deltagardrivna forskningen.

Oavsett konventionell eller ekologisk odling och oavsett enskilt arbetet eller gruppjämförelse så är täckningsbidragskalkyler enkla användbara redskap för växthusodlare att lära känna sitt företag!

---

³ Vid EPOK (Centrum för ekologisk produktion och konsumtion) vid SLU finns ett forskarnätverk, som "utgår från gemensamt lärande mellan samhälle och vetenskap och inkluderar olika aktörers insikter, förståelse, arbetssätt och mål". Målet är här ett hållbart lantbruk och lärandet har oftast fokus på miljö och odling. <http://www.slu.se/sv/centrumbildningar-och-projekt/epok-centrum-for-ekologisk-produktion-och-konsumtion/epok/>. Vid Institutionen för landsbygdsutveckling bedrivs samverkansprojekt, exempelvis projektet Deltagande forskning inom Landsbygdsnätverket. <http://www.slu.se/sv/fakulteter/nl/om-fakulteten/institutioner/sol/lbutv/samverkan/>

Källförteckning

Carlsson, M. (1970) *Trädgårdsodlingens ekonomi*. LT:s Förlag. Borås.

Carlsson, M. (1972) *Att leda lantbruksföretag*. Kungliga Skogs- och lantbruksakademiens tidskrift 1972:1-2, sid. 51-64. Stockholm.

Carlsson, M. (1976) *Some observations about the interdependence between method development, implementation and the client /consultant relationship from experience with a method for result-analysis and planning of horticultural firms*. Acta Horticulturae 55:201-212

Carlsson, M., Christensen, I., Nilsson, A-C. (1979) *B.E.T. analysis in Swedish horticultural firms*. Acta Horticulturae 97:33-43

Carlsson, M., Eriksson, L. (1974) *Some new developments concerning Horticultural Management Analysis as applied in Sweden*. Acta Horticulturae No. 40:375-383

Carlsson, M., Johansson, S. (1971) *Erfarenheter av att sälja råd i företagsledning till trädgårdsföretag*. Konsulentavdelningens stencilserie Ekonomi 19. Lantbrukshögskolan. Uppsala.

Carlsson, M., Johansson, S. (1972) *Experiences with selling advice in management and entrepreneurship to horticultural firms*. Acta Horticulturae 25:147-157

Ekbladh, G., Ekelund Axelson, L., Mattsson, B. (1993) *Ekologisk grönsaksodling – en företagsstudie*. SLU, Avdelningen för ekologiskt lantbruk. Uppsala.

Ekelund, L. (1992) *Vad kan jordbruket lära av trädgårdsnäringen?* SLU info rapporter, Lantbrukskonferensen 1992, Stad och land i samverkan. Uppsala.

Ekelund, L., Larsson, G. (2010) *Tomatföretagare och gurkföretagare på en växande marknad*. Fakta från Tillväxt Trädgård, LTJ-fakultetens faktablad 2010:10. SLU. Alnarp.

Håkansson, B. (1991) *A Decision Support System for Production Planning in Horticulture*. Acta Horticulturae 295:195-201

Håkansson, B. (2000) *Production Planning in Horticultural Firms - Today and Tomorrow in Horticulture*. Acta Horticulturae 519:247-253

Håkansson, B. (2001) *Nytt planeringsprogram för krukväxtkulturer i växthus*. Viola Trädgårdsvärlden nr. 12, sid. 14

Larsson G., Larsson J., Håkansson B. (2009) *Kalkyllådan – "Kalkyler på nätet"*. Fakta från Tillväxt Trädgård, LTJ-fakultetens faktablad 2009:19. SLU. Alnarp.

Larsson, G., Larsson, J., Håkansson, B. (2011) *Energiberäkning med hjälp av Kalkyllådan*. Fakta från Tillväxt Trädgård, LTJ-fakultetens faktablad 2011:12. SLU. Alnarp.

Ottosson, J. (ed.) (1982) *TEU 1964-1982 with the accent on the development during the last years*. Avdelningen för trädgårdsekonomi. SLU. Alnarp.

Renborg, U. (1988) *Produktions- och driftsplanering i jord- och skogsbruksföretag. Kalkylering i jordbruket - från optimering till styrning*. Kungliga Skogs- och Lantbruksakademiens tidskrift 127:213-228. Stockholm.

Storck, H. (1980) *Untersuchungen zum Management im Gartenbau. Berichte von Studienreisen nach Schweden*. Arbeitsbericht Nr. 25. Technische Universität, Hannover. (i Ottosson, J (ed.) 1982).

Thiele, G.F. (1980) *Trädgårdsekonomiska undersökningen (T.E.U.) (Horticultural Management Analysis). A discussion paper*. Department of Horticulture, Landscape and Park, Lincoln College, New Zealand. (i Ottosson, J (ed.) 1982).

Tjärnemo, H., Rydenheim, L., Ekelund, L., Larsson, G. (2010) *Tomater och gurkor – branschen och företagen*. Rapport 2010:27, Fakulteten för landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap, SLU. Alnarp.

Viola. Affärstidningen för trädgårdsföretagare (2011) *Tomatgruppen öppnar upp och startar om*. Viola nr 5, sid. 50-51

Bilagor

Bilaga 1 Manual till Kalkyllådan webbaserat hjälpmedel

Bilaga 2 Kalkylformulär för växthusgrönsaker (för Kalkyllådan)

Bilaga 3 Kalkylformulär för prydnadsväxter (för Kalkyllådan)

Bilaga 4 Kalkylformulär för prydnadsväxter – sammanfattande (för Kalkyllådan)

Bilaga 5 Sammanställning och beräkning av el- eller gaskostnad

Bilaga 6 Samkostnader – sammanställning

Bilaga 7 Beräkning av krav på täckningsbidrag per dygns m^2

Manual till Kalkyllådans olika räknehjälpmedel finns på
http://www.gronkompetens.se/kalkyl/manualer/manual_samtliga.pdf

GRÖN KOMPETENS AB OCH TILLVÄXT TRÄDGÅRD SLU ALNARP

Kalkyllådan

Webbaserat hjälpmedel

Gunnel Larsson Grön kompetens AB, Jan Larsson och Bengt Håkansson SLU
Projektansvariga: Lena Ekelund SLU och Gunnel Larsson Grön kompetens AB
2010-12-20

Kalkyllådan finns på www.gronkompetens.se och vänder sig i första hand till prydnadsväxtodlare och grönsaksodlare i växthus. Kalkyllådan erbjuder gratis hjälpmedel för bidragskalkylering, värmeberäkning, energianalys och investeringsberäkning. Kalkyllådan är framtagen i samarbete mellan Tillväxt Trädgård och Grön kompetens AB

Kalkyllådan manual alla hjälpmedel 2010-12-20.docx sida 1 av 23

Företag:	Kultur:	År:
Växthusyta: m ²		

Anvisning: De streckade rutorna matas ej in i kalkylen.

Försäljning

	kg	á	kr/kg	kr
	kg	á	kr/kg	kr
	kg	á	kr/kg	kr
	kg	á	kr/kg	kr

Övrig intäkt t.ex. filmning	kr
-----------------------------	----

Försäljningskostnader

Försäljningskostnad, % av försäljning	%
Övriga försäljningsbundna kostnader	kr

SÄRKOSTNADER

Anm. Tänk på att för samtliga kostnader ta hänsyn till eventuell lagerförändring.

Plantkostnader (köpta eller enligt egen plantkalkyl)

	st	á kr	kr
	st	á kr	kr

Substrat och substratavfall

Anm. Vid återanvändning fördelas investering på rimlig livslängd.

Du skriver själv in lämplig text på respektive rad vid inmatning.

Mattor/torv	kr
Spannar: (ränta + avskrivning på investering)	kr
Perlite/pimpsten (ränta+ avskrivning på investering)	kr
Årlig kostnad ångning	kr
Retur mattor eller avfall (ex. tippavgifter)	kr

Gödselmedel

	l/kg	á	kr	kr
	l/kg	á	kr	kr
	l/kg	á	kr	kr
	l/kg	á	kr	kr
	l/kg	á	kr	kr
	l/kg	á	kr	kr
	l/kg	á	kr	kr
	l/kg	á	kr	kr
	l/kg	á	kr	kr
	l/kg	á	kr	kr
Totalt gödselmedel:				kr

Biologisk bekämpning

	á	kr	kr
	á	kr	kr
	á	kr	kr
	á	kr	kr
	á	kr	kr
Totalt biologisk bekämpning:			kr

Kemisk bekämpning

	l/kg	á	kr	kr
	l/kg	á	kr	kr
	l/kg	á	kr	kr
	l/kg	á	kr	kr
	l/kg	á	kr	kr
Totalt kemisk bekämpning:				kr

Sanering efter kultur

	l/kg	á	kr	kr
	l/kg	á	kr	kr
	l/kg	á	kr	kr
	l/kg	á	kr	kr
	l/kg	á	kr	kr
Totalt sanering:				kr

Humlor

Humlor		kr
--------	--	----

Analyskostnader

Analyser		kr
----------	--	----

Vatten

Inköpt vatten		kr
---------------	--	----

Emballage (backar och lådor)

Anm. Du skriver själv in lämplig text på respektive rad vid inmatning.

	st	á	kr	kr
	st	á	kr	kr

Filmning

	kg	á	kr	kr
--	----	---	----	----

Konsumentförpackningar

Anm. Du skriver själv in lämplig text på respektive rad vid inmatning.

	st	á	kr	kr
	st	á	kr	kr

Frakter vid försäljning

		kr
--	--	----

Övrigt material

Anm. Du skriver själv in lämplig text på respektive rad vid inmatning.

Plast			kr	
Snöre			kr	
Krokar	st	á	kr	kr

Specialmaskin

		kr
--	--	----

Ränta på driftskapital

		kr
--	--	----

Kulturarbete

Kulturarbete är t ex förberedelse för kultur (fixa mattor, dropp m m), plantupptragning, plantering, skörd, packning, beskärning/bladning/remsning inkl uttagning, vattning, bekämpning, gödsling, sanering och annat efterarbete.

Timlön, eget arbete:	tim	á	kr	kr
Timlön, anställd	tim	á	kr	kr
Timlön, anställd	tim	á	kr	kr
Timlön, anställd	tim	á	kr	kr
Timlön, studerande:	tim	á	kr	kr

Timmar uppdelat på kultur och skördebundet

Kulturarbete	tim
Skörd och packning	tim

Bränslekostnader

Bränsleslag	Förbrukning + enhet	á -pris	kostnad
	m ³ /ton/kWh		kr
	m ³ /ton/kWh		kr
	m ³ /ton/kWh		kr

Koldioxid

Köpt CO ₂ :	kg	á	kr	kr
Tankhyra				kr

Företag:	Kultur:	År:
Antal odlade:	st Dygns ² :	

Anvisning: De streckade rutorna matas ej in i Kalkyllådan.

Försäljning/sålda

	st	á	kr	kr
--	----	---	----	----

Övriga intäkter t.ex. hemförsäljning, andra kvaliteter med annat pris

	st	á	kr	kr
--	----	---	----	----

SÄRKOSTNADER

Anm. Tänk på att för samtliga kostnader ta hänsyn till eventuell lagerförändring.

Kulturarbete

Kulturarbete är t ex utsättning, jordfyllning, plantering, glesning, toppning, flyttning, packning, vattning, bekämpning, gödsling.

Arbete i kulturen	tim	á	kr	kr
-------------------	-----	---	----	----

Eget arbete i kulturen

Eget arbete i kulturen	tim	á	kr	kr
------------------------	-----	---	----	----

Timmar uppdelat på kultur och skördebundet

(Ta hjälp av tabellen nedan för att beräkna antalet timmar för kulturarbete respektive packning).

Kulturarbete	tim
Packning	tim

Hjälpmedel att beräkna antalet timmar

(Ange själv moment som inte står med i tabellen)

Arbetsmoment	tim/1000 st	totalt för omgången, timmar
jordfyllnad, utsättning:		
plantering:		
glesning:		
växtskydd, bekämpning:		
tillsyn:		
Summa kultur:		
packning:		
Summa kultur och packning		

Bränslekostnader

Bränsleslag	Förbrukning + enhet	á -pris	kostnad
	m ³ /ton/kWh		kr

Belysning

Beräkna antal MWh så här:

yta x antal dygn x timmar belysning/dygn x W/m² / 1 000 000 = antal MWh*Anm. Beakta fasta kostnader i kWh-priset*

MWh	á	kr	kr
-----	---	----	----

Plantkostnader (köpta eller enligt egen plantkalkyl)*Anm. Antalet plantor blir automatiskt det antal som lagts in i rutan Antal odlade. Kan ändras.*

st	á	kr	kr
----	---	----	----

Krukor*Anm. Antalet krukor blir automatiskt det antal som lagts in i rutan Antal odlade. Kan ändras.*

st	á	kr	kr
----	---	----	----

Brätten

st	á	kr	kr
----	---	----	----

Substrat

m ³	á	kr	kr
----------------	---	----	----

Gödselmedel

st	á	kr	kr
----	---	----	----

Anm. Kostnaden kan också beräknas genom att summera kostnader för använda gödselmedel.

l/kg	á	kr	kr
l/kg	á	kr	kr
l/kg	á	kr	kr
l/kg	á	kr	kr
l/kg	á	kr	kr
l/kg	á	kr	kr
Totalt gödselmedel *)			kr

*) Vill du mata in ett totalbelopp, skriv 1 i Antalkolumnen och beloppet i Pris/enhetskolumnen.

Koldioxid

	st	á	kr	kr
--	----	---	----	----

Anm. Kostnaden kan också beräknas genom att summera kostnaderna för använd CO₂.

Köpt CO ₂ :	kg	á	kr	kr
Tankhyra:				kr
Totalt koldioxid *)				kr

Biologisk bekämpning

	st	á	kr	kr
--	----	---	----	----

Anm. Kostnaden kan också beräknas genom att summera kostnaderna för använda nyttodjur.

	á	kr	kr
	á	kr	kr
	á	kr	kr
	á	kr	kr
Totalt biologisk bekämpning *)			kr

Kemisk bekämpning

	st	á	kr	kr
--	----	---	----	----

Anm. Kostnaden kan också beräknas genom att summera kostnaderna för använda preparat.

	l/kg	á	kr	kr
	l/kg	á	kr	kr
	l/kg	á	kr	kr
	l/kg	á	kr	kr
	l/kg	á	kr	kr
Totalt kemisk bekämpning *)				kr

Retardering

	st	á	kr	kr
--	----	---	----	----

Anm. Kostnaden kan också beräknas genom att summera kostnaderna för använda preparat.

	l/kg	á	kr	kr
	l/kg	á	kr	kr
Totalt retardering *)				kr

*) Vill du mata in ett totalbelopp, skriv 1 i Antalkolumnen och beloppet i Pris/enhetskolumnen.

Förbrukningsmaterial

	st	á	kr	kr
--	----	---	----	----

Anm. Kostnaden kan också beräknas genom att summera kostnaderna för använt material.

	á	kr	kr
	á	kr	kr
			kr
Totalt förbrukningsmaterial *)			kr

Specialmaskin

	kr
--	----

Ränta på driftskapital

Räknat på	kr	%	kr
-----------	----	---	----

Emballage (backar och lådor)

Anm. Antalet beräknas automatisk efter antal försålda krukor, om rutan Styck/saluenhet fyllts i (kan ändras.)

	st	á	kr	kr
--	----	---	----	----

Påsar

Anm. Antalet beräknas automatisk efter antal försålda krukor (kan ändras).

	st	á	kr	kr
--	----	---	----	----

Etiketter

Anm. Antalet beräknas automatisk efter antal försålda krukor (kan ändras).

	st	á	kr	kr
--	----	---	----	----

Frakter vid försäljning

Anm. Antalet beräknas automatisk efter antal försålda krukor (kan ändras).

	kr
--	----

Försäljningskostnader

Anm. Försäljningsvärdet beräknas automatiskt (kan ändras).

Försäljningskostnad, % av försäljning	%
---------------------------------------	---

Diverse försäljningsbundet

	st	á	kr	kr
--	----	---	----	----

Kalkylindata för: _____ Datum: _____

Tabellen kan användas för att notera t.ex. vilka styckkostnader du utgår ifrån i kalkylerna. Det underlättar om du gör många kalkyler och vid uppdatering.

Kultur			
Antal odlade			
Dygnskv			
Antal per saluenhet			
Sålt antal			
á pris			
Kostnader			
Anställdas arbete tim x lön	x	x	x
Eget arbete tim x lön	x	x	x
Bränsle mängd x pris	x	x	x
Belysning MWh x pris	x	x	x
Plantor, frö kr/kruka			
Krukor kr/kruka			
Brätten mängd x kr/st	x	x	x
Substrat mängd x pris	x	x	x
Gödsel kr/kruka			
Koldioxid kr/kruka			
Bekämpning, biol. kr/kruka			
Bekämpning, kem. kr/kruka			
Retardering kr/kruka			
Förbrukningsmtrl . kr/kruka			
Specialmaskin			
Ränta rörelsekap. belopp x %	x	x	x
Emballage kr/låda			
Etiketter kr/kruka			
Frakt kr/kruka			
Försäljningskostnad %			
Div. försäljningsbundet			

Sammanställning och beräkning av el- eller gaskostnad Avser _____ År _____

Titta i räkningar både för el/gashandel och nätägare.
 För in totala belopp utom moms. Ta med båda rörliga och fasta kostnader.
 Dividera med förbrukning och beräkna kostnad per kWh
 Gör gärna en egen Excel-modell och mata in värden efter hand under säsongen.

	jan	feb	mar	apr	maj	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec	summa
<i>El/gashandel</i>													
förbrukning (kr)*													
fasta kostnader (kr)													
S:a el/gashandel (kr)													
Nätägare													
överföring (kr)													
fasta kostnader (kr)													
S:a nätägare (kr)													
Totalt handel + nät (kr)													
Förbrukning (kWh)													
kr/kWh													

*El/gashandel - förbrukning: brukar vara
 för el: grundpris, skatt, certifikat, ev. påslag
 för gas: grundpris, transportavgift, avdrag för ev. rabatt

Företag..... År

Företagets växthusyta (för odling) m²

(Utgå från bokslut. Samkostnader brukar normalt bestå av nedanstående poster. Uppdelning i sär- och samkostnader kan variera mellan företag och viktigt är att varken dubbelräkna eller glömma bort någon kostnad. Om exempelvis frakter i samband med försäljning tagits upp i bidragskalkylerna ska de inte tas upp i samkostnaderna.)

	<u>kr totalt</u> <u>växthusodling</u>	<u>kr/m²</u>
Samkostnader administrativa		
transporter	_____	_____
bil, traktor	_____	_____
s:a frakt o bil	<input type="text"/>	<input type="text"/>
VA, renhållning, sotning, lokal	_____	_____
el, bränsle (allmän förbrukning)	_____	_____
försäkringar	_____	_____
s:a fastighetskostnader	<input type="text"/>	<input type="text"/>
bokföring	_____	_____
tele, data, kontor	_____	_____
rådgivning	_____	_____
analyser	_____	_____
s:a kontor och administration	<input type="text"/>	<input type="text"/>
inventariehyra	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Förbrukningsinventarier och material	<input type="text"/>	<input type="text"/>
diverse omkostnader	_____	_____
personalomkostnader, hälsovård mm	_____	_____
resor, utbildning	_____	_____
reklam	_____	_____
representation	_____	_____
certifiering	_____	_____
föreningsverksamhet	_____	_____
s:a div. omkostnader	<input type="text"/>	<input type="text"/>
<u>Adm samkostnader (summa)</u>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

Arbete - som inte är kulturarbete (underhåll, kontorsarbete o likn.)*

ägare och ägarfamilj (tim x normlön)	_____	_____
anställda	_____	_____
<u>Ej kulturbundet arbete (summa)</u>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

underhåll

underhåll byggnader	_____	_____
underhåll byggnadsinventarier	_____	_____
underhåll inventarier	_____	_____
underhåll övrigt	_____	_____
Underhåll, köpt (summa)	<input type="text"/>	<input type="text"/>

kapitalkostnader

räntor	_____	_____
avskrivningar (enligt plan)	_____	_____
Kapitalkostnader (summa)	<input type="text"/>	<input type="text"/>

Summa samkostnader	<input type="text"/>	<input type="text"/>
---------------------------	----------------------	----------------------

Summa samkostnader motsvara det täckningsbidrag som företagets olika kulturer minst behöver ge tillsammans.

Beloppet är beräknat före krav på vinst. Vinstkrav har inte tagits med efter som fokus är att analysera lönsamhet. Vid beräkning av pris-krav på produkt ska vinstkrav tas med.

Egna kommentarer, justeringar samt underlag till sammanställning

.....

.....

.....

.....

.....

.....

*om tidkort har förts med uppdelning av samkostnader i olika moment så används uppdelningen i denna sammanställning

Adminstrativa samkostnader		kr
Arbete eget och anställda (ej kultur)		kr
Underhåll		kr
Kapital		kr
Justeringar		kr
Summa samkostnader, växthusodling		kr
Antal dygns ² (se nedan)		Dygns ²
Krav på TB/dygns ² (genomsnitt)	S:a samkostnader /antal dygns ²	kr

Beräkning av antal dygns²:

- Uppskatta ungefär hur många dygn på året som växthusen i genomsnitt är fyllda med kulturer
- Antalet dygn som växthusen är fyllda med kulturer multiplicerat med växthusytan = antal dygns²
- Om kalkyler gjorts för företagets samtliga kulturer kan antalet dygns² summeras från kalkylerna